

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 282, грудень, 2017

В Різдвом Христовим!

Ольга Пілюгіна, «Козьда» (авторський гобелен ручної роботи)

В Новим роком!

*І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...*

М. Шванк

Ваш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошанка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Із літературознавчих студій Михайла Івасюка (до 100-річчя письменника, ученого, громадсько-культурного діяча)*
- ❖ *Славне 90-річчя університетського професора Миколи Павлюка*
- ❖ *Андрій Садомора: «Пригорща хвилин» або Поетика вічного, минучості людини і ваги слова*
- ❖ *Румунські заграви секстин перекладу Франкового «Лиса Микити»*
- ❖ *Пізнання «Конокрадської честі»*
- ❖ *Проза Михайла Михайлюка*
- ❖ *Олександр Гаврош відроджує міф про Пінтю Хороброго*
- ❖ *Гуморист Богдан Гедимін – між дотепністю і доброзичливістю*
- ❖ *I-а Міжнародна конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи в Бухаресті»*
- ❖ *Із сучасної румунської поезії: Дімітріє Стелару*
- ❖ *Сучасність поезії Богдана Лепкого*
- ❖ *Костіка I-ий (Із циклу промахи)*
- ❖ *Oberhohnen (Уривки з новели) Б. Німий*
- ❖ *Гадина (Бувальщина)*
- ❖ *Дитячі сторінки*

Дорогі українці!

Різдво і Новий рік – це свята, які дають нам можливість бути більш співчутливими, щедрими і кращими. Ми повинні сміти сподіватися на більше, вважаючи, що 2018 рік буде плідним і щасливим, очікуючи свята з теплом, гармонією і добрими думками.

Також вони дають можливість проаналізувати досягнення і подякувати усім за докладені зусилля протягом року.

Всі успіхи і досягнення в адміністративних, культурних, освітніх та політичних планах стали можливими завдяки Вам і Вашій співпраці з Союзом українців Румунії, завдяки якій ми змогли підтримати просування і збереження традицій, культури і української мови.

Від імені проводу Союзу українців Румунії та від мене особисто, будь ласка, прийміть найщиріші побажання щастя, здоров'я та здійснення всіх мрій.

Щасливих свят! Многая та благая літ!

З особливою повагою,

*Голова Союзу українців Румунії
Депутат Парламенту Румунії
Микола-Мирослав Петрецький*

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ІЗ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТУДІЙ МИХАЙЛА ІВАСЮКА

(до 100-річчя письменника, ученого, громадсько-культурного діяча)

Як науковець, Михайло Івасюк виявляв підвищений інтерес до літератури Буковини. Зокрема він видав з передмовою «Твори» Сидора Воробкевича (Ужгород, 1986), підготував до друку аналогічні видання Григорія Воробкевича, Сильвестра Яричевського, Теодота Галіпа, Лариси Мурович та ін., опублікував про них низку статей. Та все ж у центрі постійної наукової уваги Михайла Івасюка перебувала творчість Сильвестра Яричевського.

Уже відомим письменником, автором збірки оповідань «Відламана галузка» (1963), повістей «Чуєш, брате мій» (1957) і «Двобій» (1967), роману «Червоні троянди» (1960), Михайло Івасюк 1964 року обійняв посаду старшого викладача кафедри української літератури Чернівецького університету, що спонукувало його до активніших наукових досліджень і обрання теми кандидатської дисертації. Мабуть, у цьому йому прислужилися ще давніші зацікавлення творчістю Сильвестра Яричевського. Не останню роль у виборі ним об'єкта наукових досліджень відіграв і той факт, що Сильвестр Яричевський певний час працював у його рідному Кіцмані, і про нього він багато чув з розповідей свого батька Григорія Івановича, який особисто знав гімназійного професора і письменника.

З приходом на кафедру української літератури Михайло Івасюк значно активізував свою працю над вивченням життя і творчості Сильвестра Яричевського. Він поставив перед собою завдання узагальнити все можливе, що стосується біографії і доробку письменника, його педагогічної, громадської і просвітницької діяльності. Зараз, коли переглядаєш архіви¹, дивиєшся і захоплюєшся з того огрому матеріалів, який Михайло Івасюк зібрав, систематизував і вивчив, працюючи над кандидатською дисертацією. Його цікавило не тільки те, що і за яких обставин написав Сильвестр Яричевський, а й те, ким були його батьки і рідні, з ким він спілкувався, як поведився вдома й на

роботі, як ставився до колег і простих міщан, гімназистів, своїх дітей, чим займався у вільний час тощо. Тобто повнота біографічних відомостей і життєвих вражень про Сильвестра Яричевського служила Михайлові Івасюку своєрідним ключем для пізнання таємниць творчості улюбленого письменника.

При написанні дисертації Михайло Івасюк прагнув по можливості відштовхуватися від живих вражень про Сильвестра Яричевського. З цією метою він встановлював контакти з тими особами, які знали письменника. У його архіві зберігається чорновий варіант листа до учня Сильвестра Яричевського, уродженця села Кам'янка Глибоцького району Чернівецької області Василя Федорюка від 26 червня 1968 р. Цей документ містить своєрідний питальник, яким науковець послуговувався при розпитуванні про Сильвестра Яричевського. Зокрема його цікавило, коли адресат познайомився із Сильвестром Яричевським, як письменник виглядав, як він ставився до людей, про що говорив з ними і т. ін.² З подібними питаннями Михайло Івасюк, за його свідченням, звертався до Василя Кушнірюка (с. Борівці Кіцманського району), Миколи Ілюка (м. Кіцмань), Івана Василашка (м. Чернівці), а відповіді на них планував використати в книзі про Сильвестра Яричевського (Див.: Фонд М. Івасюка).

Отже, свідчення осіб, які знали Сильвестра Яричевського, Михайло Івасюк сприймав як важливе наукове джерело в пізнанні окремих сторінок життя і творчості митця. Найбільше в цьому плані йому прислужилися свідчення родини Сильвестра Яричевського. На початку 1965 р. він листовно звернувся до дітей письменника – дочки Софії і сина Богдана – з проханням відповісти на низку питань. Лист-відповідь від 27 липня 1965 р., що склав 12 сторінок стандартного формату, подає цікаву інформацію про перелік документів, які стосуються Сильвестра Яричевського:

посвідчення делегата другого з'їзду радикалів за підписами Михайла Павлика та Івана Франка (Львів, 3 – 4 жовтня 1891 р.); запрошення на довірочні збори в справі реорганізації радикальної партії за підписом Михайла Павлика (Львів, 15 грудня 1894 р.); квиток співробітника і кореспондента газети «Буковина» від 12 квітня 1898 р. Особливу історико-літературну цінність становить опис неопублікованої спадщини Сильвестра Яричевського, що загалом складає 73 поетичних, 50 прозових і 5 драматичних творів, а також 8 статей, серед яких – «Відчит на Тарасів вечір» (1890), «Вступне слово в сорок другі роковини смерті Т. Шевченка (на вечерницях 2 квітня 1903 р. в Коломиї)» та ін. Крім того, повідомлялося, що архів Сильвестра Яричевського зазнав багатьох втрат під час Другої світової війни³.

Михайло Івасюк. 13 червня 1971 р.

Листування між Михайлом Івасюком і Софією та Богданом Яричевським, яке тривало більше п'яти років, проходило під девізом, проголошеним чернівецьким науковцем: «Сильвестра Яричевського треба піднімати, виривати із забуття» (ДАЧО). У понад двадцяти кореспонденціях із Серета до Чернівців надійшли копії усіх неопублікованих творів і статей Сильвестра Яричевського, що зберігалися в домашньому архіві письменника. Крім того, на прохання Михайла Івасюка Софія Яричевська написала спогади про батька, а також уклала докладну його біографію, покликаючись на різні

документи і художні твори. Усе це зараз, коли майже втрачено архів Сильвестра Яричевського, складає неоціненні матеріали до вивчення його життя і творчості.

Слід відзначити, що в ході листування склалися надзвичайно теплі й приязні стосунки між родинами Яричевських та Івасюків. У жовтні 1967 р. після тридцятирічної перерви Софія Яричевська відвідала Чернівці, місто своєї студентської пори. Гостини в Івасюків були короткими, але дуже зворушливими. У листі до Михайла Івасюка від 9 листопада 1967 р. серетська гостя писала: «Час у Вас так скоро зійшов, гейби летів, то не були 4 години, котрі я у Вас провела, а то були для мене 4 хвилини! Так приємно й зацікавлено знали Ви бесіду вести, що й не хотілося мені від Вас геть іти...» (Фонд М. Івасюка). Удруге Софія Яричевська відвідала Чернівці у травні – червні 1968 р. і, як свідчив Михайло Івасюк, «багато цікавого розповіла про свого батька» (Фонд М. Івасюка). Отже, спілкування із Софією Яричевською допомогло Михайлові Івасюку пришвидшити збирання фактичного матеріалу і вивільнило значно більше часу для його наукового осмислення.

Як впливає із тематичної картки наукової роботи, підписаної 19 квітня 1967 р., Михайло Івасюк планував у 1965 – 1968 рр. дослідити життєвий шлях Сильвестра Яричевського, підготувати розділи про його поезію і прозу, написати літературний портрет. При цьому науковець, обґрунтовуючи вибір об'єкта свого дослідження, відзначив: «С. Яричевський – відомий буковинський письменник кінця XIX – початку XX ст. Його поезія, проза, драматургія і критичні статті не вивчалися радянськими літературознавцями. Письменник незаслужено випав з поля зору дослідників. Моє завдання – вивчити спадщину С. Яричевського і визначити його місце в літературному процесі на західноукраїнських землях» (Фонд М. Івасюка).

Можна стверджувати, що із поставленими завданнями Михайло Івасюк упорався успішно.

(Продовження на 6 с.)

ІЗ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТУДІЙ МИХАЙЛА ІВАСЮКА

(Продовження з 5 с.)

Уже на початку квітня 1969 р. він надіслав для публікації у видавництво «Карпати» машинопис книги поезії Сильвестра Яричевського, водночас завершував монографію про життєво-творчий шлях письменника, яку планував надрукувати у Львівському університеті. В анотації до монографії, датованій 3 травня 1971 р., зазначалося, що в ній «досліджено життєво-творчий шлях Сильвестра Яричевського, проаналізовано поезію, прозу,

Михайло Івасюк, Софія Яричевська, Софія Івасюк.
Чернівці, осінь 1967 р

драматургію, визначено місце письменника в літературному процесі кінця ХІХ – початку ХХ ст.» (Фонд М. Івасюка). Але чому жодної книги не було оприлюднено, можна тільки здогадуватися. Очевидно, на заваді стали ідеологічні перепони – надто небезпечно було для тодішньої влади відкривати масовому читачеві творчість патріотично налаштованого українського письменника, який дбав про просвіту рідного народу і допомагав йому здобувати право на національне самовизначення.

Відповідно до плану Михайло Івасюк працював в цей час і над написанням кандидатської дисертації «Письменник-демократ Сильвестр Яричевський. Життя і творчість», якою керував доцент Леонід Чернець. Після попередніх обговорень і доопрацювань він подав своє дослідження

на кафедру української літератури Чернівецького університету для остаточного висновку. Завершальне її обговорення відбулося 29 квітня 1971 р. У ньому взяли участь професор Василь Лесин, доценти Леонід Чернець, Степан Дігтяр, Віктор Косяченко, Дмитро Білецький, Павло Стецько, Микола Юрійчук, ст. викладач Анатолій Добрянський і викладач Олександр Романенко, які відзначили високий науково-методичний рівень виконання роботи і одностайно рекомендували її до захисту. Наукове значення дисертації Михайла Івасюка, за їхніми спостереженнями, полягало передусім у тому, що в ній на основі великого фактичного матеріалу, архівних документів і спогадів представлено перше монографічне дослідження життя і творчості цікавого письменника, в якому об'єктивно проаналізовано його поезію, прозу, драматургію і публіцистику. Важливо, на їхню думку, що дисертант уникнув ідеалізації об'єкта дослідження, яка спостерігалася в першому варіанті роботи. Водночас вказувалося на необхідність дати ширшу характеристику творчим взаєминам Івана Франка та Сильвестра Яричевського, їхньому листуванню стосовно поеми «Горемир» (Фонд М. Івасюка) тощо.

(Далі буде)

Примітки:

¹ Архіви Михайла Івасюка зберігаються в Меморіальному музеї Володимира Івасюка (Фонд Михайла Івасюка) та Державному архіві Чернівецької області. Автор статті висловлює щире вдячність їхнім директорам Мирославі Лазаруку та Дмитрові Жмундуляку за надану можливість використовувати матеріали, які стосуються життя, творчості і наукової діяльності Михайла Івасюка.

² Див.: Архів меморіального музею Володимира Івасюка (Фонд Михайла Івасюка), од. зб. 001, спр. 48. Далі в тексті – Фонд М. Івасюка.

³ Див.: Державний архів Чернівецької області, ф. Р – 2840, оп. 1, од. зб. 41. Далі в тексті – ДАЧО.

Іван РЕБОШАПКА

СЛАВНЕ 90-РІЧЧЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ПАВЛЮКА

Внаслідок Реформи румунської освіти з 1948 р. на Філологічному факультеті Бухарестського університету, поряд з кафедрою російської мови та літератури, починаючи з 1949-1950 навчального року розпочала свою діяльність і новозаснована кафедра славистики з відділеннями польської, чеської, словацької, болгарської та сербсько-хорватської мов. У рамках цієї кафедри 1952 р. було відкрито і відділення української мови та літератури. Заснував його колишній випускник Чернівецького університету Костянтин Драпака (1900-1987). В 1954 р. штатними викладачами українського відділення стали тогочасна випускниця бухарестського російського відділення Неоніла Бурчу-Лєсяну, яка знала з дому українську мову, і випускниця української філології Харківського університету Магдаліна Ласло. В 1958 р. на це відділення призначено уродженця (11 грудня 1927 р.) с. Луг над Тисою, однокурсника Магдаліни Ласло Миколу Павлюка, який після закінчення разом з нею харківського вузу, пройшов теж там аспірантуру, успішно захистивши дисертацію «Українські говори Мараморощини», здійснену на основі зібраних ним матеріалів у рідному його мараморському краї, і став другим поряд з професором русистом-славистом Георгіє Міхаїла удостоєним науковим званням з-поміж 46 членів кафедри славистики (за винятком факультетських професорів давніх генерацій І. К. Кіцімії, Панделе Олтяну, Тудора Віяну, Ед'гара Папу і ін.) і зовсім небагатьох решти факультетських колег молодших генерацій.

Це був час, коли україністика як університетська дисципліна вперше в Румунії почала формуватись (про передвоєнні україністичні, поряд із славістичними, зацікавленнями яського професора Петру Карамана тоді майже нічого не було відомо) і, назважаючи на

це, перед нею зразу постало дуже багато завдань, так що їй випала доля, як виразився відомий поет, «і рости, і діяти».

До, так би мовити, «розорювання цілинної україністичної ниви» в Румунії добросовісно, пленарно і відповідально приступив Микола Павлюк, будучи спочатку помічником керівника відділення Костянтина Драпаки, а після виходу останнього на пенсію (1962 р.) завідував він відділенням. З того ж року Павлюк «успадкував» від свого попередника всю «палітру» позауніверситетської діяльності українського відділення у плані його зв'язку з доуніверситетською шкільною освітою: керівництво студентською педпрактикою; опікування українського відділення Сігетського лицю ім. Драгоша Воде, де періодично представлялись наукові доповіді, методико-наукові лекції; постійне головування на екзаменаційних комісіях на бакалавреаті-матурі; проведення періодичних курсів перепідготовки викладачів доуніверситетської освіти чи курсів по їх підготовці для почергового здання ними трьох різноступеневих екзаменів (дефітіват, II-ий і I-ий ступені професійної кваліфікації); укладання підручників з української мови та літератури для I-IV, V-VIII класів, перекладання на українську мову румунських підручників, чи складання підручників з української літератури для лицейських класів.

На відділенні Микола Павлюк почергово викладав цілий «пакет» лінгвістичних дисциплін: *Історичну граматику, Українську літературну мову, Сучасну українську мову*. До пенсіонування Драпаки він «ділив» з останнім ці курси, після пенсіонування Драпаки «перебрав» на себе, а далі «ділив» їх з молодшими колегами.

(Продовження на 8 с.)

СЛАВНЕ 90-РІЧЧЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ПАВЛЮКА

(Продовження з 7 с.)

Курс Української діалектології виключно належав йому як авторитетові даної дисципліни. Грунтовні знання з цієї й інших галузей дали змогу Миколі Павлюкові видати 1964 р. *Курс історичної граматики української мови* (*Curs de gramatică istorică a limbii ucrainene*, Editura didactică și pedagogică, București, 1964), толково представлений 1970 р. гарвардським професором Г. Шевельовим у фундаментальній його праці *A Historical Phonology of the Ukrainian Language*.

Як діалектолог, Микола Павлюк приступив до ретельного вивчення, окрім марамороського рідного ареалу, і решти українських говіркових ареалів Румунії (Південна Буковина, Банат, Довруджя), що співпадало з науковими планами заснованої 1956 р. Асоціації славистів Румунії та з планами наукових досліджень кафедри слов'янських мов, щорічно здійснюючи по чергові польові обстеження, під час яких він зібрав багатющі рукописні фактологічні лінгвістичні матеріали і записав на магнітофоні зразки діалектного мовлення, які увійшли до *Фонографічного архіву слов'янських говорів Румунії Бухарестського лінгвістичного інституту ім. Йогу Йордана* (*Arhiva fonografică a graiurilor slave din România*). У галузі української діалектології Микола Павлюк зразкову співпрацю провів з бувшим його студентом д-ром Іваном Робчуком, науковим співробітником Інституту лінгвістики, згодом завідувачим одного із секторів Інституту і професором Плоєштьського університету. Їм двом належать цінні дослідження з української діалектології Румунії, як *Очерк фонологических систем украинских говоров Румынии* (1965), *Si privire la corelațiile consonantice în graiurile ucrainene din Republica Socialistă România* (1965) й ряд інших, завдяки яким здобуті ними результати достовірно були сприйнятими українськими видатними діалектологами, як, наприклад, Ф.М.Жилком (*Нариси діалектології української мови*, К., 1966), а то й М. А. Жовтобрюхом, В. М. Русанівським та В. Г. Слісаренком (*Історія української мови. Фонетика*, К., 1979). Чи не найвражаючим їхнім здобутком є, можна б оцінити, капітальна праця *Українські говори Румунії* (2003 р.; 784 сторінки), що постала внаслідок задуму, накресленого 1996 р. у праці *Засади побудови*

«Хрестоматії діалектних текстів українських говорів Румунії».

Протягом 1975 р. Микола Павлюк перебув у Європі, цікавлячись науковими дослідженнями, культурним життям і виступаючи з доповідями в університетських центрах Відня, Парижа, Мюнхена, Риму й інших міст. Того ж року переїхав до Канади, протягом 1975-1976 р. викладав у Торонтському Коледжі ім. Джорджа Бракона, а на основі дуже серйозного конкурсу з 1977 р. став професором Департаменту слов'янських мов та літератур Торонтського університету, де зазнав професійної слави, будучи обраний членом Канадської асоціації славистів (Canadian Association of Slavists), позаштатним співпрацівником славнозвісного Канадського інституту україністичних студій, членом Асоціації викладачів модерних мов з Онтаріо (Ontario Modern Language Teacher's Association).

Микола Павлюк ні по цей час не забуває свій рідний край і свою рідну батьківщину. Над іншою його солідною працею, яка підтверджує сказане, є *Словник українських говорів Румунії*, якого він майже завершує і який доповнить великий його вклад в українську діалектологію.

Настільки плідну і вагомую працю університетського професора Миколи Павлюка важко вповні оцінити парю журнальних сторінок. Вельмишановного ювіляра запевняю, що в Румунії є багато шанувальників його особистості і цінителів наукових здобутків. Доказом цього може послужити той факт, що марамороський його земляк, румунський поет і літератор Іон Петровай у своїй докторській дисертації про українських марамороських інтелектуалів один розділ присвятив йому. Праця Петровай *Multiculturalism în Țara Maramureșului* появилася у *Centrul de Studii Transilvane* Румунської Академії. На цьогорічній листопадовій міжнародній конференції *Українці Румунії: минуле, сучасне і майбутнє*, вперше організованій Факультетом іноземних мов та літератур Бухарестського університету у співпраці з Асоціацією славистів Румунії, той же Петровай виступив з ґрунтовною науковою доповіддю про Миколу Павлюка, заслужено назвавши його «патріархом бухарестської україністики»

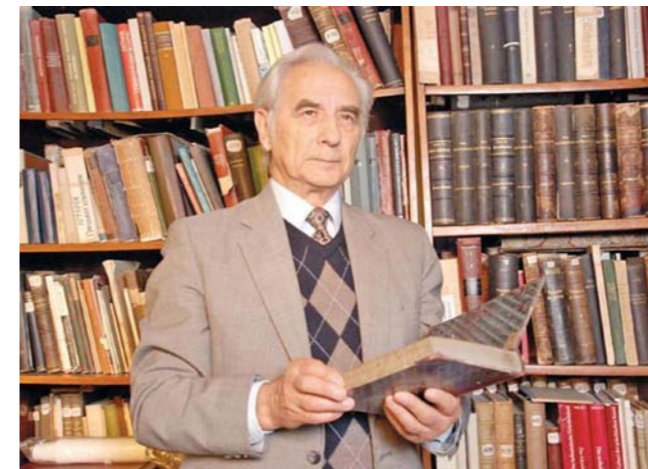
На многая літ Вам, шановний професоре Бухарестського і Торонтського університетів!

Іван КІДЕЩУК

АНДРІЙ СОДОМОРА: «ПРИГОРЩА ХВИЛИН» або ПОЕТИКА ВІЧНОГО, МИНУЧОСТІ ЛЮДИНИ І ВАГИ СЛОВА

(80-РІЧНОМУ ЮВІЛЕЮ ВИДАТНОГО МИТЦЯ ПРИСВЯЧУЮ)

Видатний митець наших днів Андрій Содомора – педагог і письменник, професор доктор кафедри класичної філології Факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка, поет і прозаїк, есеїст і перекладач античної класики, лицар ваги і світла Слова, лауреат різних літпремій і нагород (Максима Рильського, Григорія Кочура, Антоновичів), цьогорічний і, певне, майбутній кандидат на національну премію ім. Т. Г. Шевченка,

бо ж львів'янин є рідкісним талантом і трудівником української поезики, який вміє плекати Божу благодать і жити при Слові, зберігати його живим і діючим від античних до сучасних часів, оправдовуючи його вічність, сучасність і неминучість.

На початку березня цього року, саме в шевченківські дні, в газеті «День» (№ 41/42) Дм. Плахта подав інтерв'ю з великим сучасником А. Содоморою під знаком гідності людини: «Найвища мудрість – це достойне чесне життя», як запевняє майстер живого слова, що понад півстоліття (55 років!) є носієм гуманітарних знань і голосом невмирущих для нас співців давньогрецької і латинської літератур: Сенеки й Горация, Вергілія і Софокла, Овідія та Ехіла і ін., які стали найбільшими нам сучасниками своїм діалогом через віки, як зазначає об'єктивно митець: «Що таке тисячоліття з погляду вічності? Вони переймалися тими ж проблемами, міркували над цими ж вічними темами: життя і смерті, вбогості й багатства, війни й миру, добра і зла, щастя і нещастя, праці і дозвілля, справедливості і кривди. /.../ Вони – це ми, і в них пізнаємо самих себе, з ними і виразніше

бачимо завтрашній день». Так Сенека попереджав всіх, хто працює «для прийдешніх поколінь», а це – істинна правда, як зазначає ювіляр-митець нової доби українського відродження, бо «просвітницька та сучасна ера інтернету черпали енергію, черпають і зараз із джерел їхнього світла мудрості», а ж «мудрість – не сукупність знань (у такому разі нинішній Google був би першим мудрецем!). Мудрість – це спосіб життя, життєва позиція, це свобода і усї чесноти» (див. «Діалог через віки: Найвища мудрість – це достойне чесне життя»).

Одним із найбільших падінь людства сьогодні, вважає сяч мудроті Андрій Содомора, – це «девальвація слова, отже й любові», а звано всіма із Святого Письма, що Слово – Бог (євангеліст Іоан), а Любов – все (ап. Павло), тоді запитуємось – з чим залишається людина, на чіх руках? Митець і поет А. Содомора позичає нам «Пригорщу хвилин», третій свій поетичний доробок, після цінних книжок «Наодинці зі словом», «Сивий вітер», якими доводить, що антики жили близько до природи, а Природа – Божий світ. Так зауважує поет-мислитель: «Чим поети будитимуть людину в урбанізованім світі, який прожене зі своїх кам'яних володінь дерево?» («Урбанізація: від кам'яного – й до кам'яного віку», «Пригорща хвилин», Срібне слово, Львів, 2012, с. 176). Також наш сучасник розмірковує про долю віруючої людини: «Ступаючи за поріг кам'яниці, у якій живе чоловік, з розмахом хреститься, і за порогом – житейське море». З вищезгаданою книжкою А. Содомори читачів «Нашого голосу» ознайомив Богдан Дячишин, львів'янин, закоханий у творчість мислителя у статті «Крихти живого часу Андрія Содомори», частину з яких пропоную, зараз, на підставі низки віршів «Пригорща хвилин» як роздуми-образки поета на тему вічності і минулості життя людини та вагу слова, якими спонукує нас виважувати життя і дійсність силою – яку оспівує сонетом Содомора: «Вода, вода, вода у пісні – вода/ От правіку – й до нині молода! /.../ З твоїх глибин – до світла берегів/ На суходіл ступили всі створіння/ І до джерел твій голос їх повів// Ти перша спонукала до прозріння./ Хто в люстро глянув плесо голубе, –/ Твою пораду вчув: Пізнай себе» (с. 42).

(Продовження на 10 с.)

АНДРІЙ СОДОМОРА: «ПРИГОРЩА ХВИЛИН» або ПОЕТИКА ВІЧНОГО МИНУЧОСТІ ЛЮДИНИ І ВАГИ СЛОВА

(Продовження з 9 с.)

Сенека завжди радив своєму учневі Луцилійови йти до себе, згадує про це в катренах А. Содомора: «До себе спершу, не до мене спішити./ Луцилійови радить у листах Сенека./ Не заблукав би – хто до себе йде/.../ (с. 108).

Хто закоханий в природу, плакається Божими дарами довіку, а це тільки відлуння тиші і краси села, про які свідчить мрійливими катренами й сонетами поет: «Пологі пагорби мрійливий лад землі – / Мов на долонях плекані Господніх./ якби той лад ми й чути були годні – / довіку – певно б вікували на селі». Румунський поет-філософ Л. Блаґа теж запевняв, що вічність народилась на селі, благодать якого оспівана і Содоморою: «Старий ставок і повня над селом./ І тиша й скрегіт жаб невинний./ Життя життю складає псалом» (с. 10). Для цього треба відчувати Божий лад на Землі, чути, як трави ростуть, ріст листя в бруньках, квітів і цвіту, тощо, чути перевтілення природи і голос пір року: «Уже й зима... здається тільки-но./ Усяке дерево свою плакало мову./ Своєю кожне радістю цвіло» («Перевтілення», с. 22). Жаль тільки, що в цьому законному «трепеті» природи ховається і наш ріст та падіння, за свідченням пророка Ісаї: «Усі ми пов'яли, мов листя; гріхи наші нас несуть геть, наче вітер» (64:6). Те ж саме і в Содомори: «Хіба те вгледити, як з бруньки лист?/ Боже, що й озирнутися не встигнем./ Наслухаюсь; вгору довгий свист/ За темні обрії зачепився – стогне// З дерев – листки, полуда – з очей./ Прозорить світ природою речей: / Є сльози в ній, – зворушився Вергілій» («Неспостережене», с. 27). Природа – жива й чутлива – спостеріг неперевершений автор елегій Вергілій: «Sunt lacrimae rerum» («Енеїда»), бо все в природі – «подив» для людини, як ніч, так і день, як небо зоряне, так і вода. Пісня-пісень – пісня тиші і небесної гармонії, що мотивуються словами Й. В. Гете: «Над всіма верхами – спокій» та А. Содоморою: «Хоч маком сій, хоч зорями./ Одне і те ж:/ Тій тиші, що над горами./ Немає меж./ Все небо заповилене./ Не вгледити дна./ То кожне в нім округлене – / Одним одна» («Космос», с. 44). Вагання, протистояння і неспостереженість – характерні не тільки природі, але й людині як її невід'ємній частці, хоч перша належить вічності, а друга – минучості. Сонет «Вагання» оспівує чудодиво галактики срібної осені з просторами небесними:

«До ніг не стежка слалась перед нами – / Молочний Шлях куривсь мікросвітами/ Між тих світів губились наші кроки./ А дивний день на Терезах високих// Нам двом одважив щедрий на прощання/ Сріблінку листопадного вагання» (с. 59).

Часто Содомора замислюється над межами уявного і явного світів, як зараз явний світ землі стає уявним, космічним, а з цієї точки зору – цікаво зрозуміти феномен життя людини, як старались пояснити колись антики: «Що є життя? Найкраще – Гесіод:/ Труді і дні і статки, й бідування./ І незупинне колесо турбот./ Що нашим же розкручене старанням./ А далі вже летить мов із гори./ Від нього не знаходимо схорони./ Воно розпалене, воно – горить./ При ньому ми – новітні іксіони» (Іксіон – підземний володар, прикутий до вогненного колеса; «Труді і дні», с. 57).

Андрій Содомора – поет чудових ритмів, граней, сліз речей, майстер білих віршів, символічної графіки і гри у бланки, подібно до французьких шукачів новітніх форм поезії, справжній акробат слова і будівельник дійсного та казкового світів: «Завагався в мряці день:/ Сонцю бути чи дощеві?/.../ Сонце є в нім – і нема./ Люди, вулиця, дерева –/ Все пірнуло в срібне мєво:/ Є вони – й нема./ Дивне диво – і в душі./ Вже й вона – у тім світінні./ Світ її – то світло-тіні/ На хисткій межі» («На межі» с. 87). Під спектром меж побудовані катрени та мініатюри, думи-роздуми «...на межі/ спогаду та мрій» (с. 101): Осінь – поміж спекою/ і – холодом:/ Золота середина –/ золотом» (с. 109). До цієї низки входять і вірші про Львів підземний, кам'яний – з левами, та сучасний: «Є ще підземний Львів – ступаємо по ньому/ (Хтось і по нас ступатиме колись).../... / Під землю все пішло – і радощі, і туга./ І міць, і неміч, слава і хула.../... / А попри те – і нижній той, і верхній –/ Триває Львів в усіх земних часах/ Їх дотиком живим, були б лиш ми не зверхні/ До нижніх, бо ж на їхніх стоїмо плечах» («Є ще...» с. 99), або «Чи в радості хто йде, а чи в журбі – / Крилатий лев Марка-євангеліста – / Латиною: – Рах tibi! – Мир тобі» («Чи в радості...», с. 70).

«Пригорща хвилин» Андрія Содомори – поетика вічного, минучості людини і ваги слова, як свідчить поет своїми роздумами: «Земну тишу називаємо глибокою. Космічна тиша – і глибока, й висока; вона – навсебіч неоссяжна. Ця тиша – не для людини, земнородної істоти» та, не забудьмо, що «Не слово – при людині, щоб бути Словом, а людина при слові, – щоб бути Людиною».

Іван РЕБОШАПКА

РУМУНСЬКІ ЗАГРАВИ СЕКСТИН ПЕРЕКЛАДУ ФРАНКОВОГО «ЛИСА МИКИТИ»

(Продовження з № 281)

У румунському відтворюванні Франкових строф-секстин, зазвичай, найбільш відчутними бувають смислово заокруглюючі рядки з римами b – b. Франків оригінал:

/ ⊥ U /

Аж ось виступив до / тро- ну/, А, 8 складів
Щоб взять Лиса в о-бо-про- ну./ А / 8
Стрий його, Борсук ба-бай. b / 7
«Добре то старі ка- / за- лу./ С / 8
Жди від ворога пох- / ва- лу! С / 8
Що тут наплели, гай, гай!» b / 7.

У перекладі, окрім точної передачі змісту рядками, складеними з більшого числа складів, і фонічна складова секстини передана майже Франковим способом, крім того, що замість рими А в другому рядку вжито асонанс, друга рима С не відповідає оригіналові, вона є теж римою b, співзвучною будучи з римами b – b, ідентичними:

/ ⊥ U /

Dar iată că de tron se-apropie a- / ga- le / A / 15
Să-i sară azi Vulpoiul în a- ră- / ra- re / A(асонанс)/13
Chiar unchi-su, acel Bursuc Ba- / bai. b / 9
⊥ /
«Că bi- / ne nenvătau bătrânii noștri an de an C / 14
Să nu aștepți o laudă de la vreun duș- man. b / 13
Ce de minciuni, ce bârfe-am auzit aici, vai-va!» b / 15

Не всі строфи-секстини поеми «Лис Микита» мають уповільнену розповідну ритміку. Для звернення уваги дітей (бо ж для них була написана казка, маючи, як вказував Франко, і націлюючи увагу. Для звернення уваги на якусь-то важливу подію Франко, окрім хорею, використовує спондей (перша стопа першого рядка), який чергує з пірихієм (перша і третя стопи третього рядка):

⊥ ⊥ / ⊥ U / ⊥ U / ⊥ U

Ну, тут / ді-тям / я го- / во-рю / A / 8
U /
«Во- ля, / ді- ти! / Мож- на / з дво-ру / A(асонанс) / 8
U U / / U U
Нам по / стер-нях / по- гу- / лять / b / 7.

Як і в попередніх прикладах, не тим же метричним звукописом відтворено тут перше кільце даної секстини, спонукально-заклична інтонація, може, не настільки сильно передана, вона теж прямою мовою виражена, але за допомогою трохи змінених виразів: «Гей, діти, відтепер...» і «Гайда в поле...»:

Переклад:

«Ei, copii, de-acum e voie, suntem liberi! A / 12
Din ogradă să plecăm și dintre ziduri! A / 12
Hai pe câmp, pe miriști aurite!» b / 10

Ретроверсія перекладу:

«Гей, діти, відтепер – воля, ми вільні!
Ходімо з двору, з-поміж мурів!
Гайда в поле, на стерні золоті!»

Народного характеру поема Франка набуває і наближення її віршованого дискурсу до усного живого мовлення вживанням енжамбемана, внаслідок чого третій рядок втрачає інтонаційну викінченість (після нього немає ритмічної паузи), поєднується за змістом з початком четвертого рядка і зливається в один рядок:

«Що в тім правди чи неправди,
Що про нього клеплють завжди,
В те не входжу, – **та для всіх**
Рівне право! То ж пішли ти
І мене ще до Микити,
Чей прийде до твоїх ніг».

Румунська форма прийому енжамбемана перекладена не дослівно, а художньою перифразою, в якій збережено ключове слово *право* (по-рум. *lege*: «... / Dar e bine! S-amintesc că legea este pentru toți egală» – «... Але добре! Пригадати, що закон для всіх є рівним»). Ні дана секстина не є простим перекладом, у ній, як і в усіх строфах Франкової поеми змістовно-образні й ритмомелодійні заграви, надані образними еквівалентами першого рядка, виразу *прийти до ніг*, римами AA, ритмічно й змістовно заокруглюючими римами b – b:

(Продовження на 12 с.)

РУМУНСЬКІ ЗАГРАВИ СЕКСТИН ПЕРЕКЛАДУ ФРАНКОВОГО «ЛИСА МИКИТИ»

(Продовження з 11 с.)

	⊥	
Care lucru e adevărat și care	nu-i /	A
Despre-atâtea bârfe ce se spun pe seama lui	A	
	⊥ / U /	b
Să vorbesc acuma n-are rost. <u>Dar e bi- / ne /</u>		
<u>S-amintesc că legea este pentru toți egală.</u>		
De-aceea, rogu-te, stăpâne, trimite-mă acum pe mine,	/ ⊥ U /	
Și-om vedea dacă Муқыта o veni să ți se-nchi-ne /.		

Для наочного пересвідчення факту художньо точного перекладу і наявності в ньому цікавих ірдових поетичних «суперницьких» заграв наведемо ретроверсію перекладу:

Що в тому правда, а що ні
У стількох плитках, в які його втягнуто,
Говорити тепер не має смислу. Але добре
Мені пригадати, що закон для всіх є рівним.
Тому-то, прошу тебе, володарю, пішли ти мене зараз,
І побачимо, чи Микита прийде вклонитися тобі.

Словесну музику Франкового оригіналу в значній мірі підсилюють різновиди використаного ним секстинного римування ААbССb. В одних строфах парні рими АА та СС є жіночими (з наголосом на передостанньому складі віршового рядка), а рими b – b – з наголосом на кінцевому складі віршового рядка, рима b із шостого рядка надає оповіді довершеності та чіткості думки:

	⊥ U / ⊥ U / ⊥ U / ⊥ U /	
«Ой», зит-і нув Мед-і відь Бур-і ми-ло!	A / 8 скл., ж	
У	U U	
Аж на / сер-рці! за-мло-і-ло!!	A / 8 ж	
	⊥	
Ну, Ми-і ки-то, / ну, бі- / жим!»	b / 7 ч	
У /	U	
Сон-це / сі-ло / вже за / го-ри!	C / 8 ж	
Як до- / бі-ли / до ді- / бро-ви,	C / 8 ж	
	⊥	
Де ба- / га- тий / жив О- / хрім. /	b / 7 ч	

Метричний рисунок і різновид римування цієї Франкової «герметичної» секстини у перекладі не відтворено:

	⊥ U / ⊥ U / ⊥ U / ⊥ U /	
– Ah, of- / tea- ză / Ur- sul, – / vai ce / chin	A / 9 ч	
У / U U / U ⊥ / U U / ⊥		
Mă ia / la lin- / gu- ri- / că cu / le-șin!	A(асонанс)10 / ч	
⊥ U / ⊥ U / ⊥ U / ⊥ U / U U / ⊥		
Hai, My- / ky- ta, / iu- te, / i hai chiar / să fu- / gim,	A(асонанс)11 ч	
U U / ⊥ U / U U / ⊥ U / U U / ⊥ U / ⊥		
Mai de- / gra- bă / să a- / jun- gem / la a- / cel O- / hrim!	A(асонанс)12 ч	
U U / ⊥ U / ⊥ U / ⊥ U / U U / ⊥		
Du- ră / munți de-a / cu- ma / soa- re / le-a a- / pus / B(асонанс)13 ч		
	U / ⊥ / U U / ⊥	
Când cei/doi la / lo- cul / cu pri- / ci-na / au a- / juns.	B(асонанс)13 ч	

Хоча у перекладі всі рими – чоловічі типу Франкових рим b, а зміст секстини (зітхання Бурмила аж до знепритомніння, його спонукання чимдуж бігти до Охріма, і прибуття до цього, «коли за гори сонце вже зайшло») переданий, у нерівноскладових рядках наявні, як в оригіналі, модулятори ритму (чергування трохея з пірихієм), шостий рядок з римою b не римує з третім рядком з тією ж римою b, а з передостаннім (п'ятим), парні рими bb bb bb надаючи відтінку своєрідного вичислювання і, кінець-кінцем, даний перекладацький підхід по-художньому відтворює, взагалі, музику секстини й її думку завершеності, будучи перекладацькою «реплікою» Корнелія Ірода, який, ніби, «відізався» у «змаганні» з автором: «розкусив» я і цей поданий мені «горішок».

Додавання поетичному дискурсові музичної плавності, милозвучності та пісенності Франко здійснює більшим використанням повних чи багатих рим, поряд з меншим ужитком неповних або бідних рим та асонансів. В цьому поетичному способі основну роль відіграють голосні звуки, які чергуються між собою, своєю відкритістю/піднесеністю надаючи віршовим рядкам пісенну тональність:

Е, що бачу! Ви з гризому / А, [о] середнього піднесення заднього ряду чергується з [и] високосереднього піднесення першого ряду; рими повні
Вибрались ніби на зальому / А
У червоні сап'янці! b, рима бідна, асонанс

А цю шапочку червону С
Де купили? Чи додому С (асонанс)
Несете її дочці? b, рима бідна, асонанс

Цей секстинний «горішок» для перекладача виявився занадто «твердим»: у «вилушуванні» його «ядра» франківські «вибрались на зальоти» – це «вибрались на прогульку», «сап'янці» – «червоні черевіки», «червону шапочку (...) несете дочці» – це «червону шапочку, може, додому несете дочці або кому іншому, чи не її матері?». В румунській класичній поезії чергування голосних різного піднесення, здається, наймайстерніше використовував Міхаїл Емінеску, тому-то він чудово підходить перекладові на українську мову. Деяко з музичного звукопису Франка врятовано повними римами АА, в яких низькі (відкриті) звуки заднього ряду [а] чергуються із звуками [е] середнього піднесення переднього ряду:

Iar asta ce-i? Nu cumva de supăArE
Ai încățat papucii roșii de plimbArE.

У перекладі немає Франкового римування b – b, в останніх двох секстинних рядках римування парне, але у передостанньому рядку рима жіноча – fe- tei, а в останньому чоловіча – ...tei.

Мелодійний звукопис у поемі Франка збагачують внутрішні рими, наприклад, «Лізем, Вовче? Лізем конче!» Перекладач відчуває їхню евфонію, але блідо передає її повторенням того ж слова, без чергування у двох різних словах ініціальних звуків [в] і [к] та внутрішньословесних приголосних [в] – Вовче] і [н] – конче]: «– Lupule, intrăm? Intrăm! Ce întrebare».

Художня майстерність Івана Франка полягає і в підборі рим, які належать до різних частин мови:

І були б за нюх <u>табаку</u> .	А, іменник
Там на вічну ганьбу <u>таки</u> ,	А, частка
Вовка били <u>Барани</u> .	b, іменник
Та дав Бог, моя <u>Вовчиця</u>	C, іменник
Там надбігла подив <u>иться</u> .	C (асонанс), дієслово
Аж тоді втекли <u>вони</u> .	b, займенник.

У «двобої» за переклад цієї секстини Франко зовсім не «поступився» ірдові.

Але у перекладі строфи цієї ж фактури
Ой, гірка була наука! А
Лис відразу взявся до бука. А
А прийшли на п'ятий глас. b
Він струснув Зайця мов грушу; С

Був би з нього витряс душу, С
Якби я його не спас. b

окрім достовірної передачі перифразою секстинного змісту, вдало еквівальовано музику перших двох рядків:

	⊥ U	
Dar învățatura prea i-a fost	a- / ma- ră /	A
Că Vulpoiul chiar în prima zi i-a tras pa- / pa- ră /.	A	

Нарешті, художня майстерність Івана Франка виявляється і в надаванні поетичному дискурсові відповідної змісту інтонації, яка є одним з найефективніших засобів емоційного впливу на читача. Вона виражається пунктуацією, прямою мовою (від автора) та непрямою (оповідями персонажів), монологічним та діалогічним мовленням, в яких використовуються вигукі, звертання, кличні речення, наприклад:

	/ ⊥ U /	
«У-у», сказав дуб, «є ще/ си- ла!» / А		
Гей, як вхопить він Бур- / ми- ла, / А		
Аж стріщав у нього / лоб. b		
«Вуйку!» крикнув Лис Ми- / ки- та, - / С		
«Правда, – шпарка знаме- / ни- та! / С		
Знав, де мід ховати / хлоп!» b		

В румунському перекладі наявні всі вищевказані елементи передачі інтонації, але через опірність Франкового мовного дискурсу, окрім достовірного відтворення жіночих рим АА у перших двох рядках та звертання Микити на «Вуйку!» («Unchiule!»), перифразових добавок у передачі змісту (Франкові «... вхопив Бурмила, / Аж трищав у нього лоб» в перекладі – «... як в лещатах здорово голову Медведя стискає, аж той думає, що вмирає», «Правда, – шпарка знаменита! Знав, де мід ховати хлоп!» у перекладі – «Бачиш, що дупло чудове?! Знав же я, що веду тебе до меду...»), рисунок подальшого звукопису секстини пошкоджений трохи невідповідним асонансом, скоріше це дисонанс рим b – b, які не є чоловічими, а жіночими:

	⊥ U	
«О!» ,stejaru-și zice, «eu mai am pu- / te- re!» / А		
Și pe Urs îl strânge tare, de crede că / pie-re: / А		
Capul ca-ntr-o menghină i-l / prin- Se. / b		
«Unchiule!», îi strigă Mykyta- / nda- tă, - / С		
«Vezi că scorbura e minu- / na-tă? / С		
Am știut eu că te duc la / mie-Re». / b		

Інколи, окрім художньо точного перекладу змісту, і фонічна сторона передана майже Франковим способом, замість рими А вжито асонанс, а рими b – b ідентичні.

Ігор ФАРИНА, м. Шумськ, Тернопіль

ПІЗНАННЯ «КОНОКРАДСЬКОЇ ЧЕСТІ»

Михайло Гафія Трайста. Конокрадська честь, – Львів. Тиса. 2017. – 112 с.

Якось в одному з денників відомого українського літературознавця і письменника Петра Сороки прочитав заувагу про те, що нинішні письменники майже нічого не знають про стан літератури в державі, яка колись була так званою радянською республікою. Подумалося, що мій давній приятель має рацію. Але тоді ж і з'явилися роздуми, що майже нічого не відаємо про літературу українців Польщі, Словаччини, Румунії... А хіба могло бути по-іншому, коли публікації майже не з'являються/ Та й накладі видань є мізерними.

До роздумувань на цю тему повернувся після того, як письменник і видавець Олександр Масляник поштою надіслав мені кілька книг з Бібліотеки журналу «Гражда», який очолює. Була там і повість «Конокрадська честь» Михайла Гафії Трайсти з Румунії. Це мене особливо втішило, бо дуже хотілося перечитати твори письменника, схвальні слова про якого у різних виданнях інтригували.

Але перед тим, як розпочати про власні думки над прочитанням, мабуть, варто хоч дещо згадати про самого письменника. Вірніше, про його біографію. Отже, Михайло Гафія Трайста народився 1965 року в селі Верхня Рівня на Мараморощині в Румунії. Письменник, журналіст, редагує різні журнали, належить до очільництва кількох культурницьких товариств. Член Національних Спілок письменників Румунії та України, лауреат престижних премій. Пише українською та румунською мовами. Автор багатьох книг поезії, прози, театральних і літературознавчих студій.

«Конокрадська честь» є 20-м виданням у його творчому доробку, але водночас стає дебютом для українського читацького загалу, бо в нашій державі твір М.-Г. Трайсти оприлюднено вперше.

Про що розповідає вона? Та важко мовити про це кількома реченнями. Твір Михайла Гафії Трайсти є таким, який вимагає багатоаспектного висвітлення.

І перш за все торкнімося питання про сюжет. Починається усе з того, що письменник дуже детально описує господарство Йончі Лупула у

селі далеко від Сигота. Та й два наступні не дають прозорого натяку на майбутню веремію подій, якщо починаєш про щось здогадуватися, та ще сам не відаєш про подальший розвиток подій. Як на мене, то такий хід можна вважати доволі несподіваним. На противагу прозі, автори якої, впрягши себе у традиційного воза, відразу везуть сприйняття читальників у стихію вчинків. Назвав би його, отой хід, дещо ризикованим, адже він потребує неповторного художнього втілення. Чого там таїти істину: не всім прозаїкам це вдається.

«Конокрадської честі» останнє не стосується. Вміє повістяр вдатно розповісти про своє. Шарм? Можна так міркувати. Але, висловивши таку думку, перед цим зовнішнім чинником не переймаюся. Мене цікавить сам розвиток подій. І втішився, що прозаїк вдовольнив мій читацький інтерес. Адже наприкінці першої частини отой Йончі Лупул двічі стріляє у конокрада Хараламбія, думає, що вже позбувся його, аби не платити. А далі все відбувається неочікувано для нього. Зимової пори отримує листа від «застреленого», яким той вимагає повернення боргу. Завірюшної пори він йде до корчми «Золота підкова», де через єврея Рувима повертає те, що хотів приховати. Власне, навколо і крутиться дія другої частини повісті. Правда, доповнює її ще одна лінія. Досить переконливо прозаїк описує самозгубне утоплення Івони – нареченої Івана Кочерги (напарника Хараламбія), яку рідний дядько Аркадій Юркуц хотів насильно видати за кульгавого Ілька Гулика.

Певною несподіванкою стає третя частина. Спочатку думаєш, що Іван Кочерга помститься усім. Вже хоча б тому, що на це натякають перші розділи частини твору. Але Йончі Лупул закінчує життя самогубством. І на його похороні відкривається ще одна таємниця: його дружина Русандра, яка ніколи не любила свого чоловіка, зізнається, що її син – плід таємного кохання зі Степаном Гайдамишином. Він і стає її чоловіком. А Іван Кочерга у ту пору кудись зникає.

Письменник розповів історію, якій віриш. І на цьому можна було б крапкувати. Та з епілогу усе постає в неочікуваному ракурсі. Десь через

шістнадцять років після вищеописаних подій в одному з монастирів з'являються художники. Один з них, хлопчина, розповідає ігумену Феодосію, що походить із села на Мараморощині, а його маму зовуть... Івона. Вона тоді не втопилася, а жила в багатого господаря Івана Коцура (в нього колись працював Іван Кочерга, котрого юний маляр називає своїм Батьком). Так і не дізнається хлопчина, що ігумен Феодосій та конокрад Іван Кочерга є однією і тією ж особою. Як і про те, що то він похоронив убитого Хараламбію й від його імені налякав Лупула...

Неочікуваний фінал? Так! Але він є таким логічним! Якщо вчитатися у текст, який ставить неочікувані запитання, на які так нелегко відповісти.

Акцент на сюжетності не є випадковим, бо сам собою порушує чимало важливостей. Я б навіть сказав, що вони мають глобальний присмак. Варто, безперечно, «понюхати» його. Повість окреслюється як розповідь про дім і землю, на якій живе людина. І це – не ефемерна територія в уяві читальника, а життєва необхідність особистості, без котрої вона ніколи не буде собою. Висловлю також припущення, що «Конокрадська честь» оповідає про останнє покоління, яке робить сакральність із землі, з якою пов'язали свої будні та свята.

Погляньмо на ці два моменти ще з іншої дзвіниці. Можна углядіти за ними сум автора за сільською патріархальністю, яка невимовно зникає під тиском урбанізму. Особистісна, але з набагато глибшою проекцією, з уст поціновувачів космополітизму нерідко звучить, що архаїчна ідилічність кане в забуття і празникуватиме однаковість. Даремні намагання! По-своєму свідчить «Конокрадська честь» Михайла Гафії Трайсти.

Навіть при небажанні можна углядіти тут літературознавчий аспект. Його, між іншим, доповнює ще одним нюансом. Все частіше до нас приходять безсюжетні повісті та романи, нахабно натякаючи, що вони витіснять сюжетну колишність.

Але сюжетний твір українця з Румунії нокаутує цю амбіційність.

Одиничний факт? Світова та українська література перечують це. У творах Владислава Реймонта, Емілія Золя, Джона Стейнбека, Панаса Мирного, Василя Стефаника мотиви занепаду села є очевидними, але через життєстверджуюче начало. Усе це, звісно, проектується на сучасну літературу. Якщо хочете.

Непростим, зокрема, вважаю питання про мову, яку використовує автор. Якщо проаналізувати написане з лінгвістичної точки зору, то можна помітити, що повістяр не відступає від канонів літературного мовлення. І це – добре. Так мені здається. На противагу деяким прозаїкам зі східних та південних регіонів України, які не хочуть відмовитися від русизмів. Та тут не можна, очевидно, усе бачити крізь призму однієї барви, є і те, що ховається у глибинних холодинах.

Що маю на увазі? Давайте з'ясуємо, що мова не є статикою. Вона – рухомий організм. Своєрідна рибина, яка пливе своїм, хоч ще невідомим шляхом. Та й однаковість лексики нерідко неприємно вражає. Адже й без потужного слухового апарату можна почути неоднаковість мовлення школярів, які навчаються в одному і тому ж класі, сидять за однією партою. Також зауважу, що причесаними одним гребінцем не можуть бути мова автора і мова персонажів... є, либонь, над чим замислитися?

(Продовження на 16 с.)

ПІЗНАННЯ «КОНОКРАДСЬКОЇ ЧЕСТІ»

(Продовження з 15 с.)

Коли вже зайшла бесіда про виражальність з поміччю мови, то захотілось побалакати ще про один її аспект. Повістяр вдало використовує пейзажність. На сторінках «Конокрадської честі» її угледіти неважко. Наведу лишень кілька прикладів.

«...Річка Ронішка, в'ючися змійкою, гордилася тим, що лише вона єдина на світі може собі вільно протікати землями суворого та скупого господаря, не питаючись в нього дозволу». «На льоду коло кобура (ополонки – прим. І.Ф.), що виглядав, наче велике зелене око, яким річка дивилася в небеса, лежав засніжений чорний сардак». Можна було б і далі продовжувати цитування. Та навіщо? І так видно, що повістяр забарвлює свій текст цікавими спостереженнями, які так органічно вписуються в контекст твору.

Тут мимовільно повернуся до питання про протистояння сільської патріархальності та міської урбаністики. Чи спроможне село зберігати пам'ять так, як того хотіла б якась «несвідома» частина суспільства? Згоден, що певні втрати уже є і від цього нікуди не дінемося. Пам'ять каменю та планування вулиць нерідко виявляються сильнішими від пам'яті трави. Й це тонко підмічає літпроцес. Вчитаймося в тексти Мартіна Поллака, Лілі Хайд, Їржі Гаїчека!.. Та тільки наївняк не побачить там щемливої туги за допотопним пейзажем. І те, що повістяр припадає до нього теж, тільки підтверджує правильність моїх розмислів.

Нехай і говоритимемо, що є підтекстом усе. Але яке це має значення? Якщо повість спонукає до роздумувань, проникати у закодований світ образів, то донесення ідеї відбулося. І не думаю, що хтось заперечуватиме таку очевидність.

Є ще один нюанс, тінь якого не зникає у будь-яку погоду. Нині, зокрема, багато говоримо про приналежність письменника до тієї чи іншої літературної течії. З одного боку це є дуже важливим елементом сприйняття. А з другого? Звичайного читача цікавить якість тексту, а не припадання автора до певного моноліту.

Отже, негатив? Не думаю так. Авторова відданість певному рухові води є промовистою. Хто ж він, Михайло Гафія Трайста? Знакую його як традиціоналіста. Звичне описання дій персонажів. Мінімалізм модернових прийомів. І ще якась невимовна туга за сільською патріархальністю

людини, яка багато років живе у великому місті, волею обставин обравши таку свою долю. Усе це укупі створює вибуховий ефект, оскільки якого застрягають у свідомості. Рентгенівський знімок дає можливість побачити й найглибше поранення. Кривавить. Але не хочеться клікати на поміч досвідченого хірурга.

«Конокрадська честь», як на мене, зачіпає ще одну актуальність. Якщо виходити з того, що йдеться про український менталітет і необхідність кожного літератора описувати ті чи інші події, дивлячись в його люстерце. Михайло Гафія Трайста це розуміє. У «Конокрадській честі» бачимо гарне співжиття представників різних націй. Зрозуміло, з врахуванням часової площини. Як там не було б, а цей хід по-своєму доповнює відстоювання загальнолюдських цінностей. Варто сказати, що при показі дуже важливого немає прямолобності – навіть натяку на неї не існує. Бо так склалися життєві обставини, супроти яких не попреш. Коли й хотів би!

Тут зненацька згадалося й про наступне: недавно цілком випадково потрапив до рук роман «Каратель» хмельничанина Миколи Мачківського. Розумію, що дехто подумає, що рецензент, мовляв, взявся порівнювати різні величини, ставлячи непорівнюване на один п'єдестал. Прошу заспокоїтися! Про таке блюзнірство і не мислю. Обидва твори є різними за літературною формою і за обсягом. Та й часовиміром теж. «Каратель» зображує долі людей у роки Другої світової війни, а «Конокрадська честь» – доторк до літ після Першої світової. Та є і спільне. Наголос на національній ідентичності. Й з'являються підстави балакати, що письменники з материкової України та з-поза її меж мислять однаково про спільне. Закування єдності?

І наостанок дозволю собі поміркувати над таким: «Конокрадська честь» є першою зустріччю автора з українськими читачами в нашій державі. Побачення без неофітської тоги у словесній одяганці письменника. Адже в Румунії поціновувачі красного письменства знають його як поета, прозаїка, драматурга, перекладача та есеїста. З чим він прийде на нове рандеву з шанувальниками ріднини? Очевидно, він ще й сам того не знає. Творча таїна? Ладен так міркувати, бо поки що впевнений лише в одному: у стрічі з масою неочікуваних запитань, як і в «Конокрадській честі». Приреченність добрим чеканням?

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ПРОЗА МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

(Продовження з № 281)

Прощання з міфом як зустріч із собою

Другий роман дилогії «Міст без поруччя» починається із серцевого нападу Михайла Дорунди. Тобто ненаївний читач уже з першої сторінки твору розуміє, що той світлий настрої, в полоні якого перебуває наш герой у кінці попереднього роману, – це лише чергова його ілюзія. Закони життя неблаганні, якщо людина продовжує перебувати в ілюзорному світі, то слідом за нервовими зривами приходять соматичні патології. «Може, Ванду я вигадав?» – запитує себе Михайло Дорунда, і ми розуміємо, що знову «чари розвіялися» і герой в черговий раз занурюється в свої, за його власними словами, обсеїї, в основі яких лежить страх перед смертю.

У романі «Міст без поруччя» зовнішньої динаміки ще менше, ніж у першому романі дилогії «Немилосердні наші ранки». Якщо в «Не вір крику нічного птаха» герой їде в місто, змушений зайняти певну ідеологічну позицію, навчається, зустрічається з Вандою, Тоні, повертається в село тощо, то зараз Михайло Дорунда лежить на лікарняному ліжку і роздумує – на початку роману він приходив до себе після серцевого нападу, а в кінці – випикується з лікарні. За формою ці роздуми все той же внутрішній монолог, побудований за принципом історії в історії, автор знову звертається думками до села, точніше до того міфу села, який сам же і створив.

Але у світогляді героя відбувається кардинальна зміна. Якщо в першому романі дилогії «Не бійся крику нічного птаха» Михайло Дорунда прощається зі своїм «зарайдуженим світом» і сподівається врятуватися любов'ю до жінки, то уже на початку «Моста без поруччя» він втрачає й цю останню ілюзію – герой знову розстається з Вандою і продає свій улюблений альбом з ілюстраціями картин Гогена, який символізує в романі можливість втечі творця в ідеальний світ.

Так, герой продовжує думати про персонажів зі свого міфу, але характер використання міфу змінюється, бо Михайло Дорунда уже не перебуває в його полоні. Міф стає внутрішньою –

інтерсуб'єктивною реальністю героя, а персонажі міфу – субособистостями, тобто голосами самого Михайла.

Таким чином, Михайло Дорунда починає використовувати міф як матеріал для розв'язання своїх екзистенційних проблем, через міф села герой продовжує шукати себе і сенс свого життя на цей раз уже свідомо.

З'являються історії, яких у міфі не було – уявні, бо інспіровані уявою Михайла Дорунди, часом фантастичні, бо дуже схожі на сни чи марення, діалоги героя з персонажами свого міфу. Роман «Міст без поруччя» умовно можна розділити на три історії: суд над Іванцем Мудраком, розмова зі Смиком і зустріч з Ігнацієм Балацьким. Цих персонажів з минулого – пам'ятних ще з роману «Не вір крику нічного птаха» – об'єднує те, що усі вони свого часу завдали великої шкоди селу. Мудрак, будучи головою, приймав рішення, які вели село до економічної катастрофи, брехнею заманював людей до колгоспу, а всіх незгідних за його доносами судили й відправляли на виправні роботи. Смик – бездумний виконавець волі Мудрака, він жорстоко вбиває коней і згодовує їх свиням, чим заслуговує на схвалення влади і зневагу односельців. Балацький, як уже мовилося вище, став жертвою обставин, він мимовільний злочинець; якщо перші два персонажі свою вину заперечують, то Балацький намагається добровільно її спокутувати.

У романі «Міст без поруччя» Михайло Михайлюк створює фантастичні сцени суду над цими людьми, причому судить їх не стільки Михайло Дорунда, стільки уся громада – і живі, і мертві селяни, з-поміж яких виділяється уже померлий батько Михайла Дорунди, що є ніби втіленням вищої справедливості й совісті.

У кожному хорошому романі, а роман «Міст без поруччя» – твір такого ґатунку, – закладено великий інтерпретаційний потенціал. Історії суду над злочинцями постають перед нами як потужна метафора епохи, яка покликана втілити три найважливіші пласти сучасної Михайлові Михайлюку дійсності. Через три дуже конкретні історії письменник створює художні образи конкретного села, сучасної йому епохи і внутрішнього світу людини, яка в ній живе.

(Продовження на 18 с.)

ПРОЗА МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

(Продовження з 17 с.)

Мудрак, Смик і Балацький постають і конкретно-історичними, і соціально-політичними, і внутрішньо-особистісними образами, що втілюють найбільші вади і проблеми в житті людей, змушених існувати в прорадянському просторі. Так, Мудрак – конкретизоване втілення «сильних часу» – ідеологів системи, які одночасно є і її гвинтиками. Судячи Мудрака, Михайло Дорунда кличе до суду всіх тих апологетів радянської системи, яких поставлено наглядати за масою, усіх отих «сіреньких піджачків» з відповідних органів, які в романі залишаються безіменними. Але одночасно Мудрак – це субособистість самого Михайла Дорунди, його малодушність і

страх зустрітися з собою справжнім, через що все життя Дорунди, як і життя Мудрака є лише «обходом і підходом до того, до чого рвалася душа»¹.

Конеубивця Смик символізує собою сліпе знаряддя в руках сильних часу. Його роль – це вбивство справжнього, істинного. Коні в естетиці Михайла Михайлюка – це ті слова, які письменник знаходить, щоб втілити істину: «Виловлюю / Здичавілі слова, / як предки ловили / Диких коней ... приручаю / Здичавілі слова. / Виловлюю слова / Гарячі й солоні, Виловлюю та заздрю предкам»² – говорить ліричний герой вірша «Голгофа» із збірки Михайла Михайлюка «Дзвонар». У конкретній сільській історії Смик – убивця коней, але в суспільно-політичному вимірі він представляє редакторів чорнорученків, літературних критиків ромоданів та всіх тих, котрі вбивають справжні ідеї, не дають розвиватися всьому істинному, що є необхідною умовою мистецтва, після їхнього втручання живий твір стає лише шматками м'яса, якими годують свиней.

У романі «Не вір крику нічного птаха» Михайлові Дорунді часто сниться кошмар, у якому коні переслідують Смика, нажаханий Смик сам накидає на себе гарапник, яким ловив колись жертв, і падає в провалля. Чому цей сон є кошмаром для Дорунди, адже справедливість у ньому – сні – торжествує, коні радісно іржуть, Смик покараний. Та тому, що Смик, як і Мудрак, є голосами самого Дорунди, внутрішніми перепонами на шляху до себе, до свого призначення, до пошуку голосу свого таланту, до віднайдення власного письменницького слова.

Ігнацій Балацький – це жертва конкретно-історичних і соціальних обставин, хороший чоловік, який стає злочинцем мимоволі. Так, він винен у

підпалі села і не заперечує цього. Михайло Дорунда з'ясує всі нюанси Ігнацієвого злочину й покарання, як і у випадку з Мудраком і Смиком кличе на допомогу найсправедливішого суддю – свого покійного батька, і зрештою подає Балацькому руку.

Уявна розмова Дорунди з Балацьким на кладці – мості без поруччя – є кульмінацією роману і символізує зустріч нашого героя із власною виною, спокутування і прощення власних гріхів перед совістю, повернення із вигнання зневаженої частини себе. Зауважмо, у «Мості без поруччя» і Дорунда, і Балацький перебувають у соціальній ізоляції, адже один з них (Дорунда) змушений бути в лікарні, а інший (Балацький) – в казематі.

Ця уявна зустріч на мості без поруччя допомагає нашому героєві знайти себе. Виписаний з лікарні, Михайло Дорунда іде назустріч реальності, чує голос своєї музи Сольвейґ, яка чекає на нього, а у вухах бринить «слово». І перероджений Михайло Дорунда всіма фібрами душі сподівається, що це – саме ТЕ СЛОВО!

Творчість як терапія. Замість висновків

На відміну від усіх інших живих істот на планеті, людина усвідомлює, що помре – неодмінно, неunikно, кожна без винятку. Діалогія «Немилосердні наші ранки» – це складний, важкий і болючий роздум про людську конечність, яка, з одного боку, робить нас людьми, а з іншого, – виступає джерелом постійних наших страждань. Ми можемо відволікатися на повсякденність, бажані стосунки, можемо втекти в минуле чи перебувати думками в майбутньому, можемо придумати альтернативну реальність і спробувати сховатися в ній або ж гарячково накопичувати все, що символізує в нашій уяві життя, але щоранку, щойно прокинувшись, ми якийсь час перебуваємо наодинці із собою, як висловлюється Михайло Михайлюк, – на мості без поруччя, і тоді з немилосердною ясністю усвідомлюємо свою конечність.

Екзистенційна проблема смерті – одна з найскладніших для людини ХХ століття. Позбавлена Бога, модерна свідомість опиняється з цією проблемою наодинці. Жахаючись небуття, ми намагаємося творити своє життя, але воно виявляється лише купою обломків з минулого. І лише момент зіткнення із власною смертю допомагає нам усвідомити повноту

своєї присутності в світі, і тоді людина припиняє шукати відповіді в минулому, в інших людях, за всіма відповідями вона приходиться до себе.

Проблему смерті Михайло Михайлюк вирішує в дусі Хайдегерівської філософії. Коли герой діалогії долає закритість у минулому і робить крок до того, що філософ називав автентичним екзистуванням, ми розуміємо, що не лише герой знайшов себе у світі, а й письменник виявив свою присутність, бо написав свій твір. Зауважмо, після діалогії кардинальним чином змінюється настрій письма Михайла Михайлюка. Збірки малої прози «Криниця під каменем» (2008), «Синій смуток фіордів» (2010), «Заглухий дзвін» (2014) попри те, що давніші сюжети знову повторюються, хоч з'являються і нові історії, не мають того трагічного настрою, надриву, страху смерті, небуття. Михайло Михайлюк починає називати свої новели трафунками, тобто історіями, що трапилися. Від них віє спокоєм, цікавістю до

життя, замилюванням людьми такими, якими вони є, навіть дотепним, а іноді й дошкульним гумором. На зміну екзистенційній розірваності, трагічному й нервовому себепочуванню й світосприйняттю приходиться спокійна філософічність людини, яка любить життя, має смак до нього, хоче залишити в ньому слід – свої твори. І щоб ці твори були, як хрести Ілька Дорунди, – добротними, бо ж із залізом всередині, й служили людям, бо ж: «Людино! Якою ти є – я був».

Примітки

¹ Михайлюк М. Немилосердні наші ранки: Не вір крику нічного птаха. Міст без поруччя: Романи / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Вид-во «Мустанг», 2001. – С. 328.

² Михайлюк М. Дзвонар: Поезії / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Вид-во «Мустанг», 1999, – С. 5.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОЛЕКСАНДР ГАВРОШ ВІДРОДЖУЄ МІФ ПРО ПІНТЮ ХОРОБРОГО

Кілька років тому я читав у Інтернеті про появу другого видання, доповненого, повісті Олександра Гавроша «Пригоди тричі славного розбійника Пінті».

Перша українська повість про легендарну постать опришка Грігора Пінтю, якого румунський народ назвав «Хоробрим», появилася у колекції «Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах „Світовид“», яка була заснована 2004 року тернопільським видавництвом «Навчальна книга – Богдан».

Повість зацікавила мене, мабуть, тому, що я народився на Мараморощині – батьківщині Пінті Хороброго, наслухався багато легенд про опришка, який служив капітаном у війську короля Ференца II Ракоці, а, мабуть, і через те, що якраз написав статтю «Пінтя Хоробрим – герой двох народів». Довгий час я не міг натрапити на книгу, ні на її автора (зараз ми друзі по Фейсбуку), тому попросив письменника Олександра Масляника, який роздобув для мене не тільки вищезгадану повість, а також і роман того самого автора «Розбійник Пінтя у залятому місті», що появилася 2013 року у Видаництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА».

Але спочатку про автора.

Український журналіст, поет, прозаїк і драматург, Олександр Гаврош народився 26 березня 1971 року в Ужгороді. Закінчив факультет журналістики Львівського національного університету ім. Івана Франка. Працював у часописах «Срібна Земля», «Срібна Земля-Фест», «Старий Замок», «Україна молода». Активно друкувався у київській, львівській, одеській та закордонній пресі, а зараз працює вільним журналістом.

З 2000-х років почав писати художні твори, сьогодні він є автором трьох поетичних збірок: «Фалічні знаки» (2004), «Тіло лучниці» (2006), «Коняк з дощем» (2009); десяти публіцистичних книжок, десяти дитячих книжок, також пише детективи та драматичні твори і є автором та продюсером документальних фільмів, упорядником багатьох видань та альманахів. Окремі твори Олександра Гавроша були перекладені німецькою, білоруською, словацькою, сербською, польською мовами, а незабаром, надіємось, що будуть перекладені і румунською. Слід додати, що молодий автор є переможцем кільканадцяти конкурсів та лауреатом багатьох престижних відзнак.

(Продовження на 20 с.)

ОЛЕКСАНДР ГАВРОШ ВІДРОДЖУЄ МІФ ПРО ПІНТЮ ХОРОБРОГО

(Продовження з 19 с.)

Ось так коротенько про автора, а тепер про Ґріґора Пінтю, який чекає цього з нетерпінням, а з розбійниками нема, що заходить у жарти...

У передмові до повісті «Пригоди тричі славного розбійника Пінті» Олександр Гаврош пише: «Пінтя був таким відомим, що указ про його арешт видав сам австрійський імператор, а грошова винагорода була визначена у 500 дукатів – велетенську на той час суму. Коли ватага Пінті приєдналася до проти-австрійського повстання мукачівського князя Ференца Ракоці II, той сприйняв це з великим захопленням, називаючи розбійницького отамана „славним“. Пінтя та його „чорні хлопці“ здебільшого діяли на теренах Закарпаття та Прикарпаття. А в 1703 році вони навіть завоювали місто Косів на Івано-Франківщині».

Про знаменитого Пінтю Хороброго в останні сто п'ятдесят років було написано страх багато. Поєднуючи правду з легендою, традиціями та історичними фактами, з його біографії вийшов такий «талмеш-балмеш», що навіть найзапекліші історики не можуть розрізнити реальне від вигаданого. «Розбійника-опришка», «хороброго вояка за правду», «військового капітана», «правдивого», «милостивого» навіть «святого» Ґріґора Пінтю деякі автори перетворили на міфічного героя з надзвичайним позитивним характером.

Проте кілька істориків (Даріу Поп, Коломан Озоксі, Іоан Ранка та Сусана і Аврам Андя) почали копатися в архівах і їм вдалось знайти безперечні історичні документи, які змальовують Пінтю зовсім інакшим і ставлять його на іншу ніж загальновідому позицію.

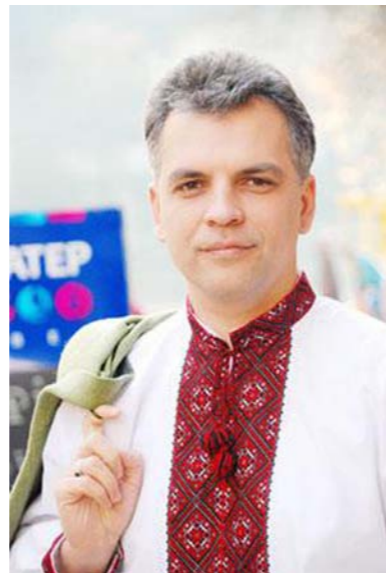
Згідно з існуючими даними, Ґріґоре Пінтя, син Купші Пінті та Маліни (дівооче прізвище Костан), народився 25 лютого 1770 року в селі Миґоажа (поблизу Терґу Лепуш), сьогодні в Клужському повіті, на південному кордоні сьогоднішнього повіту Мараморощини.

6 травня 1689 р. трансільванський князь Міхай Апафі I нагороджує його дворянським титулом – Ґріґоре Пінтя де Холломезо (Grigore Pinte de Hollómező).

Про Пінтю в румунських архівах існують декілька документів. Один з них, виданий в місті Бая-Спріє в 1694 р., представляє Пінтю як розбійника (опришка),

який «гуляв» зі своєю ватагою Марамороськими горами Ґутін та Гута.

Тоді починаються великі удари: у листі, датованому 16 вересня 1695 р., якого вислав канцлер Ніколає Бетґлен з Турди до міста Бая Маре, пише, що багато «грецьких» купців (загальна тогочасна назва для купців з Валахії та Балкан), супроводжених трансільванськими солдатами, було пограбовано в Марамороських горах приблизно 35 розбійниками, з яких 5 загинули в бою, а інші постраждали. Канцлер наказує баямарському судді розслідувати, чи до місцевих аптекарів не приходили поранені, якщо приходили, то вислідити їх, бо це люди Пінті.

З іншого документу, від 14 серпня 1697 р., виходить, що Пінті та його ватазі допомогли добратися до Липушу жителі села Кречешти (сьогодні Мара) та Хотени. А на засіданні марамороського комітату, яке відбулося 6 травня 1698 року в місті Сіґеті, Фратер Джордж та священник Касзон Іштван скаржаться на злочини, заподіяні розбійниками, очоленими Ґріґором Пінтею, і вимагають їхньої страти.

У червні 1698 р. купці Амбрус і Стефан Косзеґій були пограбовані біля міста Бая Маре, їхні товари Пінтя роздав бідним (єдиний документ, який спогадує, що Пінтя допомагав убогим людям). Але найбільший розбійний напад та пограбування, здійснений цими розбійниками, відбувся в липні того ж року. 21 липня 1698 р. суддя міста Бая Спріє пише до судді міста Бая Маре: «Я отримав листа з Мараморощини, від священника Жури Жонаса, який повідомляє нас про те, що грабійники напали на замок у Верхній Роні (село Коштіль), де обезголовили 250 мирних

жителів, пограбували замок, і з 150 навантаженими кіннями перейшли марамороські гори, а тепер знаходяться в будештських горах, мараморошці вирушили їхніми слідами і благають вас вислати їм на допомогу озброєних людей, можливо, Бог допоможе нам зловити їх»¹.

З листа виходить, що жителі Коштіля сильно постраждали, ймовірно, було вбито жінок і дітей (оскільки в 1625 р. Коштіль нараховував всього 360 жителів). В основному, це були убогі люди, змушені захищати соляні копальні в разі нападу, й за це вони заплатили життям.

Стосовно цього кривавого розбою дізнаємося з іншого документу від 27 липня 1698 р. Іон Тімофтей з села Сирбі зупинив своїх односельчан, які хотіли зловити розбійників, що вбили 250 людей в Коштелі, і таким чином опришкам вдалось перетнути гори. За це Марамороський комітат оштрафував Іона Тімофтея величезним штрафом 200 флоринів.

17 червня 1699 р. Віденська військова рада та губернатор Трансільванії вимагають від Сатумарського комітату взяти міри «на користь країни», оскільки на території між Бая Маре, Марамурешом та Бісріцею розбійники грабують мирних людей.

У липні 1699 року на дорозі між Сіґетом та Бісріцею, на краю села Гордоу (сьогодні Кошбук), Пінтя зі своїми розбійниками, разом з ватагою угорських розбійників, напали на «грецьких» купців Костантина Бринков'яну² та пограбували їх. Це пограбування було найбільшим за життя розбійника, вкрадена сума (80 000 флоринів) майже дорівнювала податку всієї Трансільванії.

У збережених документах зазначено, що пограбування 10 липня 1699 року виглядало на бій за всіма правилами військового мистецтва, приблизно 130 розбійників, з яких 45 угорців, мали вогнепальну зброю, бойові прапори та сурмачів.

Через міжнародний скандал трансільванська влада, генерал-комендант Рабутін, губернатор Георге Банфі та скарбник Стефан Апорт взяли рішучі міри. На початку 1700 року було захоплено 8 розбійників, яких після розслідування та катувань було страчено, а з лютого до липня 1701 року в Сату-Маре та Бая-Маре було допитано 95 свідків.

Після цього гучного нападу 15 серпня 1699 року люди Пінті напали на маєток Керекеса Ференца, в Бая-Маре, що налякало місто, а 2 січня 1700 р. комендант міста Сату Маре полковник Фрідріх фон Левенбург, який займався особисто переслідуванням злочинців, зловив Пінтю і ув'язнив, але в лютому,

Пінтя зобов'язався повернути «грецьким» купцям їхні товари, і його звільнили з тюрми.

Та замість того, щоб дотриматись даного слова, Пінтя напав на конвой сатумарських купців й пограбував їх. Тоді влада укладає нову угоду з ним, даючи йому регулярну суму грошей, щоб більше не нападав на купців. Таким чином, 25 вересня того ж року міська рада Бая-Маре надсилає двох емісарів до села Шурдешти, які зустрічаються з Пінтьою і встановлюють «данину».

Пінтя не дотримався ні цього разу даного слова, тому Фрідріх фон Левенбург знову зловив його, але розбійника випустили з в'язниці при сумнівних обставинах, ймовірно, він відкупився.

23 квітня 1701 року згідно з наказом імператора Леопольда Пінтю було оголошено поза законом, але у травні того ж року Пінтя фігурує як комендант підрозділу вершників Імперської армії.

А весною 1703 року Пінтя фігурує в документах як військовий капітан Ференца Ракоці II, прилучившись до боротьби угорців проти австрійського керівництва Габсбургів.

У своїх мемуарах Ракоці зазначив: «Приємно було почути мені новину, що Пінтя, знаменитий розбійник волоського походження, став вірним мені».

7 червня мараморошці (можливо і Пінтя брав участь у бою) були переможені імператорською регулярною армією біля села Довгого, що сьогодні в Іршавському районі.

Пінтя Хоробрий загинув 14 серпня 1703 року в бою біля воріт міста Бая Маре, яке хотів захопити для Ференца Ракоці II. Був похований безцеремонно, як розбійник, біля мура міста³.

(Більше даних про життя та смерть Пінті Хороброго можете знайти у праці Теофіла Іванчука «Pinte Viteazu – haiduc sau tâlhar?» <http://www.sighet-online.ro>.

(Далі буде)

Примітки

¹ Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, Fond primăria Baia Mare, an 1698, iulie 25, fasc. 1 nr. 24

² Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, Fond Prefectura Județului Satu Mare, Cutia nr. 765, Fasc. X și Fond Korda, Cutia 11, Nr. LVIII,

³ Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, Fond primăria Baia Mare, Protocollum V ab anno 1701 usque 1715 inclusivă, anno 1703, p 20-21.

Іван КІДЕЩУК

ГУМОРИСТ БОГДАН ГЕДИМІН – МІЖ ДОТЕПНІСТЮ І ДОБРОЗИЧЛИВІСТЮ

(Продовження з № 281)

Реалізм зображення фактів, «пересипаний» дотепним, доброзичливим сміхом і скромною, оправданою критикою хилить до душі творчість талановитого автора Богдана Гедиміна. Таким же є драматичне оповідання-козерія «Іцик леджіонер», в якій сміхом-плачем представлено долю жартівливого Іцика, представника народного гумору євреїв, який на допиті говорить забагато, із зайвими уточненнями розлючує підсудного, ледь не доводить до інфаркту, вважаючи його «ліджіонером», що не страхає невинного, який розважає публіку нерозсудливим язиком та розмножує «пекельні муки» підсудного, щоб засадити його на 15 років за образу суду та за гешефти із справжнім легіонером, його зятем з Америки, який до кінця викупить «бакшішем» тестя по «закону», бо в Америці все можливе, – висміює Гедимін правову корупцію.

Гуморески, оповідання і навіть одна із козерій вводять нас в улюблений авторів світ грецької міфології та відомих авторів античної літератури, на гору Олімп, де проживав у розкошах нестримний і вічно закоханий Зевс, та на святую гору Парнасу, де розвітала література, і ознайомлює нас із славними митцями Афін, як це впливає із творів «Ех, музо ти моя примхлива», «Друга практична лекція», «Дещо про мій творчий кабінет», «Інженерія біосистем», «Спортивний компендій» і ін. Більшість оповідань Б. Гедиміна чарують читача, перш за все, особливим хистом автора до здорового гумору, для чого він робить все можливе, аби позичити від богів палаючого сміху на користь людей, або старається провести їх, як пластично висловився М. Михайлюк, до джерел гумору аж на гору Олімп. Це чітко доказує добродушна розповідь дотепністю мови героїв твору «Ех, ти, моя музо примхливая!», який за допомогою редактора дав таку влучну назву першій і останній книжці Гедиміна «Примхлива муза», хоч вартувало б зібрати дещо із друкованих творів з «Нового віку» та першого десятиліття сучасної української періодики.

Зображені Гедиміном музи – це вродливі дівчатка Олімпу, що походять з матінки Мнемосіни, в яку таємно закохався Зевс, щоб люта Гера не покмітила,

«Хоч, – з дотепом закидає автор, – хтивий Зевс не раз скакав у гречку, не раз женихався не тільки до красунь олімпійського роду, але й до скромних молодниць, та із жодною з них не придбав стільки діточок, як з полум'яною Мнемосіною. Аж дев'ятеро (...). Росли щасливими красуні на горі Парнасу перед щасливим батечком, який задумав їм роботу – зробити їх музами, щоб навіювали натхнення поетам, музикантам, танцюристам й іншим митцям, і на потіху матері віддав лірику Євтерпі, комедію – Талії, трагедію – Мельпомені, танці – Терпсіхорі і так далі, відколи стали процвітати риторика, історія та астрономія. Слід відмітити вміння Б. Гедиміна майстерно вплітати у щоденну дійсність фантастику в творчій співпраці з музою: «Ох, боже мій!.. невисока, з карими очима, пухленька, з довгими, чорними косами!» Втиснула автору перо у руки і диктувала зустріч за зустріччю, що майже «пальці корчі не скручували», і зникла, коли він запросив перепочити. Ледве попереписував те, добавивши від себе, де не розумів, і біг на бухарестську літстудію аж три рази, але критика зростала хвилями, від легкої до нищівної, нібито писане ним ледь «дотичне до літератури», лише «капля оригіналу», «списане чортзна-звідки», що я застарий... Поскаржившись музі, що, може, й треба покинути писати, вона додала: «Так тобі й треба, недотепо, коли ти навіть те, що я тобі диктувала, не зумів як слід переписати!» От і невігойна драма дотепи-недотепи, до якої включаємо ще письменницькі факти, що на чудо-диво просувались майже по тій самій безнадійній життєвій дорозі, бо не вмів співпрацювати з примхливою музою літератури через докучливу літстудію. Після довгого неспокою, рішив продовжувати «добре діло» початківцем, надіючись, що, може, й таке бути, як у пословиці з ведмедем Мартином: «Учив Мартин Мартинка, а сам дурний, як свинка», як оправдовується за образу перед чемною твариною гуморист (див. «Друга практична лекція – гумореска без натяків»), продовжуючи відвідувати літстудію-лабораторію або кузню талантів, де й початківці піднімались «в посуху» матеріалів і деб'ютували первістком, маючи шанс друкувати в газеті та навіть брати гонорар, тобто

скочити з першого шабля на другий або й третій, може, й ще вище, коли видавав книжку і вступав у письменницькі ряди. Були й такі початківці, що любили бути «капралями» та муштрувати побратимів пера з «компетентними порадами», за які, – присягає гуморист звичаєм незабутнього Остапа Вишні, – «остерігайтеся критиків, як вогню, як повені, як хвороби). Може, такі доброзичливі поради «гуморесок без натяків» не допускали Гедиміна до друку, що не страшило справжнього критика М. Михайлюка повернути внесок талановитого гумориста. Тому й оповідання та автобіографічні нариси мовно зіткаються з гуморесками. Наприклад, твір «Дещо про мій творчий кабінет» вводить нас в кабінет, звичайну творчу кімнату із стінами, дверима, кріслами і, звичайно, з творчим кріслом та буфетом XVIII ст. і полицями з машинописами та різними словниками, також з вітринами кришталевих чашок, з чарками й високими тарелями, а посередині, під ключем, з пляшками з напоями, щоб нічим не зашкодило творцеві. Кабінет – полівалентний, в який проникають і запахи кухні, де навчався роздумувати й філософствувати навіть про геніїв, як Ейнштейн і Сократ з його максимією «Пізнай себе» тощо. Здається, що порада Ейнштейна «Присядьте люди і задумайтесь!» по-лікарськи не така здорова, бо на творчому кріслі кров не окиснює досить мозок, тоді найкраще напливають роздуми-думки прогулькою з Рексом, «моїм повноправним літспівробітником»). Деталі типу Бальзака набирають комізму мішаниною важливого з нікчемним – речей, думок, людей і тварин, коли все usługове творчу лабораторію, що полівалентністю стає і «прозаїчною їдальнею». Своїми роздумами, дослідженнями й документаціями гуморист відкрив, що на Олімпі існував і бог виноградарства, бо ж недаремно славний митець Плутарх, автор «Морального трактату» 2000 літ тому писав текстуально: «з-поміж всіх напоїв найбільшу користь приносить вино, а з-поміж всіх ліків найсмачніше теж воно». Думи-роздуми нащадка Многогрішних і завзятого літстудійця, що зуміє підніматись до екстремальних перевищень і завжди падати, як кіт, на ноги, критикує навіть Зевса, що мав усі вади і «непомільним, як папа римський, він не був», а «був хтивий сорокалюб», що «проковтнув свою першу законну дружину Метіс» і, на жаль, забув спорт без музи («Спортивний компендій»), а сьогодні він на чолі з футболем став першим ідолом народів.

Книжка «Примхлива муза» Богдана Гедиміна посправжньому запрошує нас в дотепно-розважливий сад чарівної гумористичної літератури, поруч якої

стеляться і спогади про автора, студентські роки, його дитинство, молодість і навіть старість, воєнні спогади, про друзів тощо («Із студентських часів», «Михайлова лінія», «Іпостасі Петра Озерного», «Остання зустріч», «Доля чи випадковість?» тощо), які своїм автобіографізмом на жартівливим, але й драматичним фоні доказують, що життя, як завжди – красиве, але й складне, бо, не помилявся І. Франко, що радість і смуток йдуть пліч-о-пліч. Все ж таки талановитий гуморист і лікар-епідеміолог зумів усміхатись навіть тоді, коли було до плачу і до того залишив нам свій жартівливий і добродушний світ, доброзичливий, без натяків (близько до взірцевого світу Михайла Трайсти, де вуйко Ферішак є і буде неповторним, як румунський Тиндала, справді добродушний і доброзичливий), хоч деколи й натякає з нетерпіння перед правдою. Автор дав нам можливість робити прогулянки на Олімп, Парнас і навіть летіти Пегасом, хоч його «шанувальники» «тривожилися... довгою мовчанкою», бо фантастичний і земний світи у Гедиміна споріднені і співпрацюють. Наш земляк відкрив навіть свою зірку Лауру-Центурію Б. Г. у сузір'ї Тільця, став її власником завдяки Космічній Генеральній Раді і ходив у гості туди, переконавшись, що зоряни кращі за нас, не знають про війну, як постарались земляни відкрити зброю та мільйонне убивство, у зорян – чисте повітря і немає нещасних людей, немає демографічної експлозії, відколи існують сімейні зореплани і кожний переселюється, куди забажає. Сам автор вирішив переселитись на Астероїд Д. Б., відкритий німцями, щоб врятуватись від земного нещастя ядерної війни («Науково-фантастичний триптих»). Поки що на землі був щасливим, як відкрив відсутність Мони Лізи з портрету через діалоги по телефону і теж відкрив «співчутливість» її усмішки, коли читав уголос про розброєння та грошову допомогу для шкіл та викладачів, викорінення деяких епідемій тощо («Усмішка Мони Лізи»). Дотепний гумор, добродушність, доброзичливість і співчутливість Мони Лізи та гумориста Богдана Гедиміна, який так майстерно переплітає народні джерела з книжними, використовує тисячолітній код мовного запасу, невмирущу пареміологію українського народу разом із вічними джерелами Біблії, грецького Олімпу та Парнасу, з легенд античної літератури, мистецтво Середньовіччя, але й здобутки геніїв новітніх часів з чудо-дивом нової технології, щоб позичати нашим сучасникам життєвої практики людини, чарів і краси землі та небес на фоні віри, правди й любові, разом з життєдайною усмішкою Мони Лізи.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXV)

Фольклористика. 17. Статейні наукові осмислення

(Продовження з № 281)

В попередній статті на місяць листопад було представлено етнологічну оснoснoву постання поетичної моделі «випробовування любові» (порум. «proba iubirii», по-нім. «Liebesprobe»; в українців, по-народному – «ліпший миленький, як брат рідненький», у чехів – «Lepší jedna milá, než cela rodiná») і одну з її структурних форм: героїня (дівчина), знаходячись в скрутному становищі, просить допомоги. Батько (далі – Б), мати (М), брат (Бр), сестра (С) відмовляють, і тільки милій (М) задовольняє її просьбу, наприклад: в обрядовій пісні, виконуваний у момент вирушання нареченої до вінчання йде мова про те, що, знаходячись в неділю [= узвичаєний день вінчання – *I.P.*] у шевлію, наречена (Маруся) по черзі звертається до членів її родини і до милого із закликem «...хто ж мене в шевлію знайде, / То тому я достануся!» Батько, мати, брат, сестра не знаходять, тільки її милій:

*Пішов Іванко та й знайшов,
Взяв за рученьку та й пішов.
– Ой хто ж мене в шавлію знайшов,
То тому ж я й досталась!*

Знайдення милім дівчини-нареченої – це ритуальний код, що символічно виражає її вихід заміж.

Структуру весільних обрядових пісень моделі «випробовування любові» можна зобразити такою схемою:

Дівчина просить допомоги,
Б відмовляє (-)
М (-)
Бр (-)
С (-)
М задовольняє (+).

Загально визнано фольклористами, що народні пісні, особливо ритуальні, у великій мірі формалізовані, тобто вони ніяк не є формальними, а їхні структурні «виливання» мають посилену варіативність завдяки умілим застосуванням співцями існуючих в усному народному пісенному

«інвентарі» поетичних конструктів. «Інвентар» цих конструктів пов'язаний з весільною обрядовістю, а деякими кодами служать обрядові предмети, жестом дарування яких символічно виражається одруження дівчини [жест прийняття дарунка = символічне вираження обдарованим його згоди з «пропозицією» «адресантки» – *I.P.*], як, наприклад, у польській пісні, з тим же мотивом, як і в українській (дарування нареченою свого вінка = символа її дівочості):

*Potoczyła Marusia swój wianeczek po stole,
Po stole, po czistowym,
Po obrusie bielonym.
– Tocy się wianeczku do łączków,
Do rana ojca do łączków.
Pan ojciec go nie przyjma,
Bo w nim nadziei już niema.*

Далі дівчина-наречена по черзі покочує свій вінок до решти членів сім'ї, які відмовляються прийняти його, і тільки милій-жених приймає, жест, який вповні відповідає логіці розгортання весільного ритуалу, кінцевим результатом якого є ефективне взяття дівчини її судженням женихом.. Структура схеми цієї пісні – ідентична із структурою української пісні, записаної нами в с. Марицея Сучавського повіту:

*Та й покочу свій віночок
По столу,
Свому таткові і т.д.*

Мотив дівочого вінка широко наявний як в обрядових, так і в необрядових піснях з тим же символічним значенням – перехід дівчини у групу заміжніх жінок. Надто цікаво, гарно і прилично виражено це символічне значення у весільних обрядових піснях:

Дівчина губить вінка+ просить допомоги знайти його, але:
Б – (-)
М – (-)
Бр – (-)
С – (-)
М – (+).

У весільних піснях і в колядках дівчина губить перстень чи інші предмети, і знайдення їх тільки

милім має те ж символічне значення.

До «інвентару» весільних символічних кодів входять й інші дії та просьби нареченої: вона «білить біль» «на Дунаї» (прання нареченою білизни-весільних подарунків наявне ще в Гомера, де цю дію виконує Навсікая – *I.P.*), просить Б, М, Бр, С «біль забрати», але вони відмовляють, і тільки милій виручає (привезення нареченої з її приданим додому до милого = символічний код заключення шлюбу – *I.P.*); «заперту в яворовій коморі» (комора у всіх східно-південноєвропейських звичаях – момент переходу нареченої у жіноцтво ефективним позбавленням її цнотливості – *I.P.*), Б, М, Бр, С просять її «отворитися», дівчина відмовляється, «бо ся (боїть) вітроньку», і згідно відповідає на просьбу милого: «*Ой отвоірюся, миленький, / Бо ся не бою вітроньку*».

У постанні деяких символічних кодів наявний, здається, відгомін Біблійної історії, як, наприклад, у пісні, записаній нами 4 липня 1970 р. в тій же Марицеї від 79-річної тоді Олени (Ілени) Вельничук:

*Гой в неділю раніенько,
Гой море си розіграло,
Молодіеньку потопало.
«Прошу, татку, праву ручку,
Гой ек буде ваша воля,
Віретьуйтіє меніє з моря».
«То не моя, донько, воля
Ретуваті тебе з моря,
Молодого, донько, воля
Ретуваті тебе з моря, –
Най ретує тебе з моря».*

Перехід дівчиною води (річки, моря) – це символічний код її одруження, відомий у фольклористичних розвідках визначенням «дівчина тоне» (чи «птопає», як у пісні з Марицеї), про що писав ще Потебня¹. Як цікаво, що у вищеподаній пісні наявні два конструкти, які відповідають біблійним конструктам, і вони виражені навіть тими ж лексемами: просьбу *рятувати* з бурхливого моря *правою ручкою* (пісенного батька) чи *правицею* Ісусом Христом. У 139-му псалмі Давида читаємо:

*Понесуся на крилах зірниці,
Спочину я на кінці моря,
– То рука Твоя й там
попровадить мене,
і мене буде тримати правиця
Твоя.*

Коли на розбурханому морі Ісус сказав апостолові Петрові «Іди», той почав ступати до Нього по морю,

але «бачачи велику бурю, злякався, зачав потапати і скрикнув: «Рятуй мене, Господи!» І зараз Ісус простяг руку й схопив його...» (Євангелія від Матвія, 14: 29-31).

Формалізація пісенних моделей «випробовування любові», особливо колядкових, дуже поширена зазвичай в українському репертуарі. Частина вище відзначених кодів пісень та колядок дівчині наявна і в колядках парубкові, змодельованих за тією ж схемою «випробовування любові» – факт, відомий в фольклористиці під назвою *обрядовий паралелізм*², наприклад:

Парубок губить коня+просить допомоги знайти його,

Б відмовляє (-)
М =/= (-)
Бр =/= (-)
С =/= (-)
М-а (+)

(«*Миленька пішла, коника знайшла*»); парубок просить викупити його з неволі (мотив, відомий ще в Гомера), члени рідні відмовляють, мила викупляє: «*А мила приступила, / Сто талярів положила*».

В «інвентар» обрядових пісень та колядок парубкові формально уведений й неритуальні мотиви («*Пішов Івасьо рано косити*»), але їхнє трактування за моделлю «випробовування любові» символічно задовольняє той же факт: *одруження*, оскільки Б, М, Бр, С закликають Івася додому (подібно, як дівчину, яка веде танець, закликають додому), але він відмовляється, і погоджується тільки із закликом дівчини («*Зараз я піду, покоса дійду*»), як вона погоджується із закликом милого, не доходячи навіть керованого нею танцю: «*Танку не дійшла та й домі прийшла*».

Формалізація моделі «випробовування любові» в українських колядках настільки поширена, що деякі зразки, здавалося б, не можна б зачислювати до обрядового паралелізму, бо якщо дівчина (подібно парубкові) перевозить останнього через воду (див. «Девіца перевозит», Потебня, цит. праця, II, с. 449 і слід.), що є обрядовим паралелізмом, то просьба батька, матері, брата, сестри перевезти їх через воду, на перший погляд, не має сенсу, але суть в тому, що тут маємо інший вид схеми «випробовування любові»: не дівчина просить допомоги, а рідня, і вона відмовляє їй, задовольняючи тільки просьбу милого: «*Зофійко любко, перевези мні*». / *Ой перевезла, човном не схибла*».

(Продовження на 26 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXV)

(Продовження з 25 с.)

В румунських весільних піснях і колядках дівчині зразків, подібних до української (взагалі – слов'янської) схеми «випробування любові» немає. Подібну роль виконує названий провідним фольклористом Овідієм Бирля засіб *виділення пісенного актанта* (*formă de singularizare*³), наприклад: молодець Георге їде верхи на чорному, наче ворон, коні, «добрий день» всім подає, але

Nimenea nu-i mîltumea
Numai d-a lui ibovnica
(*Ніхто йому не дякує,*
Тільки його кохана).

В такій формі цього художнього засобу можна б вбачати прадавній «відгомін» весільного жестового засобу символічного вираження заключення шлюбу, атестованого Й. Бурхардтом в арабів Синаю, в яких після покриття дівочої голови шерстяною ковдрою, хтось із рідні нареченого вигукував: «Ніхто інший, як (згадується ім'я жениха) не покриє тебе».

В репертуарі румунських колядок наявні майже ті ж мотиви, як і в українських, але вони не опетизовані за схемою «випробування любові», наприклад: перебуваючи в колісці (топос, існуючий і в українців – *І. Р.*), дівчина шиє (як і в українців), рве по яблукові й дає по черзі батькові, матері та «милому паничеві». В українських розробках даного мотиву дівчина відмовляє подати по яблукові рідні, бо «для милого держить». Подібна сингуляризація (виділення) актанта наявна і в розробках інших мотивів, як зникнення/пропадання милого, якого тільки мила знаходить й ін.

У румунів «класична» модель схеми «випробування любові» наявна тільки у баладах, і то зокрема у баладах про марамороського опришка Пінтя Хоробрий (*Pintea Viteazul*⁴), в яких представлено, як ув'язненому в темниці опришкові влізна за пазуху гадюка, що ссе його серце, і ні батько, ні мати не можуть його врятувати, а тільки мила, яка, посягнувши за опришкову пазуху, виймає звідти не гадюку, а ...«золотий пояс» (= весільний ритуальний предмет-символ – *І. Р.*). Пісні з мотивом «змія за пазухою» – всевітнього поширення⁵. Пісні-колядки з даним мотивом наявні у болгар⁶, а то і в румунів⁷,

варіант яких ідентичний з українським варіантом, в якому не названо якого-небудь персонажа⁸.

На думку, що варіанти марамороських румунських балад про Пінтю Хороброго могли постати, евентуально, під впливом українських та північнослов'янських пісень схеми «випробування любові» наводить той факт, що рятівниця опришка Пінті називається *Milea* (*Міля*), ім'я, взагалі, відоме в румунів, але в їх баладах воно ідентичне з українським і слов'янським загальним іменником-метафорою *мила* (чеським *milá*: «*Lepši jedna milá, než cela rodiná*».

(Далі буде)

Примітки:

1 А. А. Потебня, *Девуца тонет // А. А. Потебня, Объяснения малорусских и сродных народных песен*. I. Варшава, 1887, с. 190 і слід.; А. А. Потебня, *Перевоз через реку // Объяснения малорусских и сродных народных песен*. II. Колядки и щедровки, Варшава, 1887, с. 446 і слід.

2 Ioan Rebușarcă, *Considerații asupra structurilor stilistice în poezia obiceiuilor la romîni și ucraineni. Paralelismul ritual*, vol. Voislava Stoianovici (coordonatoare), «Relații literare româno-slave», Tipografia Universității din București, 1977, p. 39-52.

3 Ovidiu Bîrlea, *Poetică folclorică*, p. 137.

4 Al. Amzulescu, *Balade populare românești*, 1964, vol. 1, tipul nr. 242; D. Caracostea, *Balada poporană română*. Curs, București, 1932-1933.

5 Stith Thompson, *Motif-Index of Folk Literature. A Classification of narrative elements in Folk-tales, Ballads, Myth, Fables, Medieval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends revised and enlarged by...*, Indiana University, Copenhagen, 1958, 212.

6 Михаил Арнаутов, *Обичаи и песни от Източна Тракия // «Списание на Българската академия на науките*», кн. VI, София, 1913.

7 Monica Brătulescu, *Colinda românească*, București, Editura Minerva, 1981, tipul 196.

8 Доленга Зоріян Ходаковський, *Українські народні пісні в записах...* (З Галичини, Волині, Придніпрянщини і Поділля), Київ, «Наукова думка», 1974, с. 149.

Ірина МОЙСЕЙ

I-а МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНЦІ РУМУНІЇ – ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ» В БУХАРЕСТІ

18-19 листопада ц. р. в Бухаресті пройшла I-а Міжнародна конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи», організована Союзом українців Румунії разом із Факультетом іноземних мов Бухарестського університету і Товариством славістів Румунії та у партнерстві з Національним телебаченням Румунії (TVR), Філологічним факультетом Клужського університету ім. Бабеша-Бойоя та Сатумарським повітовим музеєм. Примітно, що до участі в Конференції зголосилися понад 50 літературознавців, мовознавців, істориків, фольклористів, освітян, музикознавців з Румунії та України, тим паче, що тема, запропонована організаторами, безумовно, охоплює вельми широкий спектр науково-дослідницьких зацікавлень.

Офіційну частину відкрив головний ініціатор Конференції, заступник голови СУР і голова Комісії з питань культури СУР Михайло Трайста, який привітав учасників і запросив до слова голову Союзу українців Румунії, депутата Миколу-Мирослава Петрецького.

«Хочу привітати вас на цій важливій події, першій конференції, яку організовує Союз українців Румунії на тему „Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи“... Незважаючи на вік, нам завжди є чому вчитися і, гадаю, з таких конференцій ми точно маємо чого навчитися і сьогодні, і завтра. Хочу всім вам подякувати за вашу присутність. Дякую тим, які подолали чималу відстань з Києва, Чернівців, Львова, зі всіх куточків Румунії, щоб бути разом з нами і підтримати таку важливу Конференцію... І для нас велика честь бачити переповнений зал. Також хочу подякувати Бухарестському університету, який став нашим партнером та підтримав цю подію, і не в останню чергу національному телебаченню та Посольству України в Румунії, яке завжди підтримує наші події та бере участь в них», – сказав між іншим Микола-Мирослав Петрецький і завершив свій вітальний виступ емоційним моментом, разом з Михайлом Трайстою вручивши квіти їх учительці Гафії Дзябенюк, яка теж прибула на Конференцію, з глибокою шанобою і вдячністю за її багатолітню працю.

У продовженні з вітальним словом виступив Посол України в Румунії Олександр Баньков: «Дуже дякую Союзу українців Румунії, так само Бухарестському університету за запрошення, за організацію такої Конференції. Це дійсно непересічна подія, яка збирає, і я сподіваюсь, що вона продовжуватиметься і буде збирати все більше і більше українців Румунії... Хочеться побажати, щоб

назва втілювалася і в тематиці самої Конференції, щоб історія, сучасність і майбутнє українців Румунії передавалися так само, як від викладачів до школярів

та студентів, і щоб молоді покоління українців Румунії продовжували нести цю культуру, мову і збагачували свій дім, Румунію, не забуваючи про свою історичну батьківщину». Подякувавши за виявлений інтерес і побажавши успіхів учасникам Конференції, Олександр Баньков запевнив, що Посольство України не тільки у своєму офіційному статусі, але й у статусі друзів, буде завжди поряд із українцями Румунії.

Голова Комісії з питань європейських відносин і зв'язків з Україною та українською діаспорою СУР Мирослав Петрецький, привітавши присутніх, зазначив: «Провід Союзу українців Румунії з прямою участю голови СУР Миколи-Мирослава Петрецького та за ініціативою Михайла Трайсти зорганізував цю зустріч, корисну не тільки для української громади Румунії, але й для співпраці між Румунією та Україною. Незважаючи, що це перший випуск – програма Конференції дуже завантажена». Також Мирослав Петрецький наголосив, що такі події мають бути якнайчастіше, бо вони дають можливість зустрічатися, спілкуватися, краще розуміти одне одного, і виразив сподівання, що Конференція буде мати своє продовження наступного року у другому випуску.

Директор відділення російської та слов'янської філології факультету іноземних мов Бухарестського університету Октавія Неделку висловила радість з приводу того, що саме її факультет приймає в своїх стінах I-у Міжнародну конференцію з такою цікавою темою.

(Продовження на 28 с.)

I-а МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНЦІ РУМУНІЇ – ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ» В БУХАРЕСТІ

(Продовження з 27с.)

«Для нашого відділення це вже п'ята подія такого роду протягом цього року, що свідчить про велику зацікавленість з боку науковців-дослідників в можливості поділитися результатами своєї роботи, досвідом, обговорити проблеми, над якими вони працюють... Безумовно, ми не змогли б все це організувати без підтримки моральної і, головне, фінансової. Союз українців Румунії завжди був поруч з нами, чи в якості партнера, чи співорганізатора, за що сьогодні, користуючись нагодою, хочу подякувати». Також Октавія Неделку коротко окреслила, головне для закордонних гостей, історію україністики Бухарестського університету, згадавши імена всіх особистостей, які долучилися до її розвитку від заснування до наших днів.

Голова Товариства славистів Румунії Антоанета Олтяну відмітила, що той факт, що Союз українців Румунії, організовуючи цю Конференцію, не оминув і очолювану нею організацію, запросивши у якості партнера, безумовно тішить, оскільки багато українців Румунії є членами Товариства славистів. «Ми радіємо, що вдалося зорганізувати Конференцію такого масштабу і сподіваємось, що ця співпраця буде продовжуватися... Дійсно, з боку багатьох нацменшин помітний інтерес до обговорення деяких питань не лише всередині громади, а й за її межами». На кінець Антоанета Олтяну висловила сподівання, що незабаром побачить світ збірник доповідей, представлених на Конференції, які згідно з програмою, обіцяють бути цікавими, корисними, і в сукупності можуть посприяти підвищенню іміджу української громади Румунії.

Продекан філологічного факультету Клузького університету ім. Бабеша-Бойоя Дорін Йоан Кіра запевнив, що йому робить честь представляти Клузьку філологію на події, яка дає можливість підкреслити вартість і вагомість української мови, літератури і культури. «Для мене особисто кордони є певним викликом, бо вони можуть створювати таємничі відтинки, можуть привести до нових пригод, нових знань... Останніми роками я зумів їх перетнути, отримати нові знання і почав краще розуміти український світ». Також Дорін Йоан Кіра сказав, що переклав на англійську вірш Михайла Трайсти «Гімн Марамурешу» і подарував його авторові оригіналу, а на завершення звернувся до учасників Конференції українською мовою, побажавши всім успіхів і плідної роботи.

Директор Сатумарського повітового музею Феліціан Поп подякував провду СУР за унікальну можливість зустрітися в Бухаресті і говорити про роль української громади в житті Румунії. «Протягом останніх десяти

років ми часто відвідуємо сусідню державу і врешті змогли відчувати реальний пульс України. У нас були і, сподіваємось, ще будуть спільні європейські проекти... І ось, що значить, коли певну громаду очолює людина, яка знає, як треба захищати інтереси своєї нацменшини, її мову та ідентичність, мова йде про мою колегу Любу-Ірину Горват. Українська громада Румунії дуже схожа з румунською в Україні. У нас багато імагологічних фільтрів». Але головне – це пізнання одне одного і вміння нацменшини донести до мажоритарного населення свої цінності, свою культуру, – підсумував Феліціан Поп.

Керівник відділення «Інші нацменшини» національного телебачення Румунії Борис Велімірович підкреслив, що для громадського телебачення честь бути партнером Союзу українців у цій важливій для української спільноти події. «Українська громада Румунії дуже важлива і дуже активна, вона організовує багато заходів, і ми хотіли б мати можливість потрапити на всі події. Хочу вас запевнити, що ми будемо намагатися брати участь у всіх ваших заходах, не залежно від того, де вони відбуваються, в Бухаресті, в Марумуреші, чи в інших місцевостях Румунії, де проживають українці, зберігаючи свої звичаї і традиції».

На завершення офіційної частини відкриття Конференції вокально-інструментальний гурт «Червона калина» під керівництвом Мирослава Петрецького подарував присутнім низку українських пісень.

Після відкриття робота Конференції проходила протягом двох днів у 5-и секціях: «Література», «Фольклор / Музика», «Лінгвістика / Шкільництво / Міжкультурний діалог», «Румунсько-українські відносини», «Історія та історіографія». Сподіваємось, що невдовзі усі зацікавлені матимуть можливість ознайомитися з доповідями, представленими на Конференції, у збірнику, який планує видати Союз українців Румунії.

В рамках Конференції відбулися презентації книг, виданих Союзом українців Румунії: «Румунсько-українські відносини: історія та сучасність» (VIII-ий випуск), «Діалог славистів на початку ХХ століття» (VI-ий випуск), «Сторінки румунської шевченкіани» (2-томне видання) і книжки, виданої Анкою-Іріною Йонеску «Litopiseș a vechiului și slăvitului neam a slovenilor». Також програма Конференції включила виставку фотографій «Прості обличчя непрості історії», організовану Благодійним фондом «Суспільні ресурси та ініціативи» та Українсько-румунською організацією «Спектрум».

Завершилась Конференція концертом бардівської пісні, на якому виступили Джордже Негра, дует Наталя Панчик-Колотило і Дан Васілеску та Адріан Іванічук.

В'ячеслав КУШНІР, Одеський національний університет ім. І. Мечникова

КОНФЕРЕНЦІЯ УКРАЇНЦІВ У БУХАРЕСТІ

Українська громада в Румунії одна із найчисельніших серед інших етнічних груп. Її участь у соціально-економічному і культурному житті країни достатньо помітна, але для повного розуміння стану громади бракує комплексного розгляду питання та наукового аналізу процесів, які у ній відбуваються. Зрештою, таку можливість вдалося зреалізувати. 18-19 листопада у Бухаресті відбувся міжнародний симпозіум «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи». Це перше такого роду зібрання представників громадських організацій, літературознавців, мовознавців, фольклористів, істориків і народознавців. Звісно, що від такого представницького складу науковців слід було очікувати відповіді на актуальні питання історії, сьогодення і майбутнього української громади в Румунії.

Прикметно, що конференцію, ініційовану Союзом українців Румунії, підтримали Бухарестський університет, факультет іноземних мов та літератур, Асоціація славистів Румунії та інші. Їхня участь не обмежилась організаційною підтримкою. Виступи під час роботи секцій і презентацій видань, зокрема професорів Октавії Неделку, Антоанети Олтяну, свідчать про високу оцінку і визнання вагомого доробку українців – поетів і прозаїків, літературознавців і мовознавців у наукове, громадське і культурне життя Румунії.

Тематика конференції різноманітна, охоплює цілий спектр питань, насамперед з історії та культури українців в Румунії. Із 71 заявленої доповіді переважна більшість присвячена українцям Румунії. Достатньо уваги приділено аналізу сучасних проблем у житті української громади. І хоча про перспективи українців – вельми не просте питання – практично

не йшлося, дискусії про історію і сьогодення формували розуміння перспективи, стратегії подальшого існування.

Етап інтеграції українців в єдину політичну націю Румунії відбувся. Відчувається, що українці позиціонують себе повноцінними громадянами країни, в якій вони живуть, і, разом з тим, не втратили своєї етнокультурної виразності. Український фольклор, сімейна і календарна обрядовість, особливо на півночі країни, залишаються об'єктом уваги і реальністю в сучасній Румунії. Українці мають потужний інтелектуальний потенціал, представлений, зокрема, такими особистостями як літературознавець Іван Ребошапка, мовознавець Іван Робчук, поети і прозаїки Микола Корсюк, Михайло Михайлюк, Іван Ковач, Михайло Гафія Трайста та інші. Далеко не кожна етнічна група за межами метрополії може похвалитися такою чисельною і креативною інтелектуальною елітою. Її напрацювання у вигляді численних збірок поезії і прози, наукових розвідок є основою для розробки такої стратегії на перспективу, щоб українська громада, її культура еволюціонували, зберігали свою індивідуальність, і в подальшому відігравали важливу роль в етнічних процесах, розвитку національної науки і культури.

У цьому контексті слід відзначити презентацію двотомного видання «Сторінки румунської Шевченкіани». Це видання – приклад плідної співпраці українських і румунських колег, своєрідний підсумок багатолітніх студіювань, у тому числі і автора багатьох статей та упорядника видання Почесного професора Бухарестського і Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Івана Ребошапки. Презентація перетворилася у своєрідний Круглий стіл, приємно було чути з уст визнаних фахівців, представників румунської школи, які на високому професійному рівні говорили про значимість поезії Тараса Шевченка, її роль і місце в європейській літературі.

На тлі всього, що відбулося за два дні роботи, непомітним, на перший погляд, стався епізод під час концерту для учасників конференції. Один із виконавців – юнак, етнічний румун звернувся до аудиторії українською і повідомив, що за три місяці вивчив нову для себе мову через кохання до дівчини. Та ще й заспівав українську народну пісню. Можливо це ознака зростаючого інтересу до української мови і України в цілому.

Сара-Марта ДЕАК

СУЧАСНІСТЬ ПОЕЗІЇ БОГДАНА ЛЕПКОГО

Вшанування собистості письменника полягає не лише у тому, щоб його читати, а й пам'ятати. Ф. Погребенник, який багато зробив для вивчення творчості Б. Лепкого, вважає поета яскравим представником перехідної доби, що не наслідує пісенний фольклор за його мотивами, а перебирає хіба що його мелодію. А це свідчить про те, що українська література ХХ століття була у масштабному розквіті, завдяки ініціативі Богдана Лепкого підняти рівень молодого покоління. В цьому напрямі слід відмітити той факт, що письменник започатковує організацію української «Молодої Музи», теоретично приймаючи естетичну програму «Молодої Польщі», очолюваної С. Пшибишевським і С. Виспянським, а також товаришує і співпрацює з іншими членами гуртка, між якими слід нагадати О. Луцького, П. Карманського, М. Яцкова та ін.

Хоча більшість свого життя прожив у Польщі, Богдан Лепкий не зазнавав польського впливу у своїй творчості. У своїх творах трактував не лише політичні, а й естетичні проблеми, прагнучи збагатити українську літературу новими художньо-стильовими течіями й жанровими формами, виводячи її на світові обшари.

Властиві йому добродушність, делікатність, гуманність, привітність, спокій та замисли Б. Лепкий вкладав у всі свої твори. Любив тишу та самотність, а природа була його найкращою подругою, його натхненням. Поетичний доробок Богдана Лепкого

напрочуд багатий. З-під пера автора одна за одною вийшли збірки поезій «Стрічки» (1901 р.), «Листки падуть», «Осінь» (1902 р.), «На чужині» (1904 р.), «З глибин душі» (1905 р.), «Для ідеї» (1911 р.), «З-над моря» (1913 р.) та ін.

Одним із символічних є вірш «Видиш, брате мій», який ще відомий під назвою «Журавлі». До нього була підібрана мелодія, яку написав рідний брат письменника Левко Лепкий. У цьому вірші автор говорить про те, що дорога на чужину важка і небезпечна, не завжди успішна. Змальовану ним картину відльоту птахів читач може легко асоціювати з виїздом людей за кордон, що в наші часи часто трапляється. Віддалення моральності, деградація, зачерствілість почуттів сьогодні вже стали звичними. Хіба недооцінення нормальності поезії є чинником сучасності?

Правдивість митця відображається у наступних міркуваннях Богдана Лепкого: «поки поети пробували переспівувати нібито легкий склад Тарасових творів, поти не було великого хісна для нашої поезії, як стали приглядатися до поетичного ремесла Кулішевого – явилися нові справжні Мистці, – одним з перших Іван Франко». М. Ільницький, відмежовуючи Лепкого від «химеріади» західноєвропейського модернізму, вбачає в його поезії «синтез мотивів світової класики з фольклорними мотивами», переосмислення сталих у поетичній традиції образів. Це спостерігається у деяких віршах, але висвітлення мотивів у вірші «До народної пісні» є яскравішим. Його звернення і прохання, адресоване пісні, звучить як заклик не зганьбити народних звичаїв. Шанування «народних справ» має сформувати молодь, яка є представником минулого в теперішньому та майбутньому, яка повинна зберегти всі обряди, й ту «козацьку славу»:

«Ти говориш: минули козацькі часи,
Не минулась козацька слава.
Тож кріпись, не хиляй до землі голови,
Твоя радість – се народна справа.

То лучається знов, що зневіра їдка,
Жаль до рідного свого народу
На хвилину до серця крадешь, як змія
Між квітучі грядки огорожу».

Критик Ю. Іванів-Меженко, говорячи про Богдана Лепкого, стверджував: «Творчий індивідуум тільки тоді може творити, коли визнає себе істотою вищою над колективом і коли, не підлягаючи колективові, все ж таки почуває свою національну з ним спорідненість». Тому я вважаю, що творчість письменника, у якій розставлені всі крапки над «і», у якій можна знайти себе у теперішньому часі, яка передає почуття рідного і невід'ємного, має найбільші шанси стати світлом по дорозі у майбутнє. Лепкий не тільки поет, а й батько молодої душі, яка прагне стати символом свого народу. Більшість письменників не передає читачеві цієї ласки, але він зумів піднятися на всіх рівнях серед модерністів, і з точки зору історії та політики, поезії, прози, перекладів. Його творчість залишається для нас прикладом і натхненням у процесі розвитку і процвітання літератури.

Чесна людина досягає вершин. Моральні цінності, які автор вкладав у свої поезії, змусили мене вірити у те, що до сих пір можливо зупинити «тенденцію

деградації», яка продовжує охоплювати молоде покоління.

«Зі щирості родяться великі твори. Що нещире, в'яне і пропадає, як паперові квіти в сльоту» – стверджував Богдан Лепкий. Відверто скажу, що його поезія увібрала красу, милозвучність народної пісні, радості, але і болю. Народ може пишатися тим, хто душею відчуває своє рідне, єдине.

Бібліографія

Микола Ільницький. Настроєний життям, як скрипка, Богдан Лепкий, Поезії, – К., 1990. – с.6.

Федір Погребенник. Богдан Лепкий, – К., 1993, – с. 36.

Наталія Шумило. Богдан Лепкий: на перехресті традиційного і нового, «Слово і час», – 1998, – № 9-10, – с. 44-48.

Богдан Лепкий. Поезії, – К., 1990, – с.42.

М. Ільницький. Богдан Лепкий – поет: проблема типології стилю, Тернопіль, 1992, – с.8.

Богдан ЛЕПКИЙ**Минеться ніч,
розвієсь тьма...**

Минеться ніч, розвієсь тьма,
Проснись чорний сон.
Настане день! Життя, весна
Загляне до вікон.

Та нім мине недолі час,
Нім щастя зацвітуть квітки,
О пісне! – не кидай ти нас!
Дзвени, дзвени, дзвени!

В лихій добі, в важкій борбі
Мутиться людський ум.
Нехай же він спічне собі
Хоть хвилю серед дум.

Най позабуде бряк оков
І звірства боротьби,
Під свою білу хоругву
Горни ти нас, горни!

Минеться ніч, розвієсь тьма,
Проснись чорний сон!

Настане день! Життя, весна
Загляне до вікон.

Та нім мине недолі час,
Нім щастя зацвітуть квітки,
О пісне! – не кидай ти нас!
Дзвени, дзвени, дзвени!

Видиш, брате мій...

Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнуром
Журавлі у вирій.
Кличуть: кру!кру!кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,
Крилонька зітру,
Крилонька зітру.

Мерехтять в очах
Безконечний шлях,
Гине, гине в синіх хмарах
Слід по журавлях.

Микола КОРНИЦАН

Верлібри

Пісок

сюди я міг дійти тільки в певний час
самітний і чужий
забуваючи усе те що було
в загубленім минулім
витеклі з вод сяйва
путі без вороття
і розбиті клепсидри
тільки тут теперішність тривала
більш чим сон що нагадував деталі смерті
повторювався
дозволяв узнати справжню реальність
землю що постала деревом щогл
синім склом на останнім побережжі
і ти
чекаючи тут мовби одвічно
звільняючи від тіні
коли розглядував тебе
і позаду залишався тільки
розпорошений пісок

Безкінечність

останнім часом
вже ніхто не говорить зі мною
не заглядають в мої вічі
та вже і не чекають
проходять мимо
унікають
забуваючи що усе те що існує
призначено забуттю
слідкують за власною мрією
дотримуються незборимих жадань
змінити хтозна-що
начебто просте повторення
не було б тільки чванством
ніхто не притримується
в цім спорожнілім місці
поміж вітринами з дзеркалами
розташовані одна супроти іншої
повторюючи власні відсвіти
мовбито абсорбуючи безкінечність
цілої реальності
навіть і зараз
коли світло вже не згасає ніколи
і ніхто
від коли повернулася ти
вже не проходить поруч

Поза

добре
добре що ми забронювали
саме цей номер готелю
з якого подібно диму згаданих свіч
вitekло навіть і повітря
доволі звичайний інтер'єр
якщо б не ця стійка інтенсивність світла
напрочуд завжди змінним світлотіням
із-за вікна
ззовні
стіни зі скла
подібні неосяжності води
поглинали наші погляди
саме там де
реальність ставала вакуумом
пригадуєш?
пляма тьми нагадувала двері
ті двері яких ми бачили в лісі
занадто білих беріз
увійшли в середину
покидаючи ночі тих що забували нас
все частіше
появляючись в снах чужинців
які не зустрічали нас ніколи
ми чекали щоби потемнішало
навіть і тільки на мить
навіть і в тім готелі
з поблизу зруйнованої базиліки

Ще можна було існувати

я знала що ти не міг не існувати
якщо я... я чекала тебе повсюди
на доступах в проламах
в безіменних вокзалах
в гаванях темряви яка терпла мов дим
коли ріка поривала свій плин
коли дощило і з безодень води
мов з розчиненого неба
повертались приплудні прориси
я не могла обминути между власної уяви
не уміла іти інде
залишалася одинокою
занадто одинокою щоби стати свобідною
тут де вітрам
завжди бракувало саме те світло
якого міг виполоскати лишень твій погляд
важкий запах проростав навкіл
але ще можна було дихати
можна було дождити
і вірити що можна було...
ще можна було існувати

Іван Кідещук – член Національної спілки письменників України

За поданням Чернівецької обласної організації Національної спілки письменників України на засіданні спеціальної комісії Національної спілки письменників України від 23 листопада 2017 р. добре знаного в Україні і Румунії митця Івана Кідещука прийнято до лав Національної спілки письменників України.

Творчий шлях письменника розпочався понад чотири десятиліття тому з публікації гумористичних творів. Відтак з'явилися новели, оповідання, нариси, літературно-критичні і публіцистичні статті, фольклорні збірники. Останніми роками Іван Кідещук голосно заявив про себе як літератор трьох томами – «Клич висот» (2011, Чернівці), «Літературно-культурні орієнтири» (Бухарест, 2015), і «Наш Шевченко» (Чернівці, 2015). З цих видань він постає як новеліст, нарисовець та есеїст, а найповніше та найвизначніше – як критик і літературознавець.

Вітаємо Івана Кідещука із вступом до Національної спілки письменників України і бажаємо йому нових творчих здобутків!

Михайло ВОЛОЩУК

Мої негостинці

Звернувся я сьогодні до сонця ясного,
Як до зонайкращого друга свого,
Благав і просив я з любов'ю у нього,
Щоб дало вам щедрого світла воно.

Ви всі мої друзі, ви всі – наче квіти,
Ви світу українського честь і краса,
Я вами радів й буду вічно радити,
Дле мене ви наче для птиць небеса.

Ви в серці моєму весь час яскравійте,
Як в небі нічному чарівні зірки,
І мої вірші ви піснями зігрійте,
Щоб я зміг прожити в цім щасті віки.

Я буду вас завжди і всюди любити,
З міцною надією жити для вас
Щоб з серця свого вам довір'я налити
Щоб бачили ви, що я дію в цей час.

Щоб бачили ви, що не зрада керує,
І зло не знайде місця в моім житті.

Любов до вас всіх і Христа не дивує
Тому, що ви сяєте в моім вірші.

Тому я й звернувся до сонця ясного
Й до Господа Бога і Сина Його,
Просив для вас радості, щастя рясного,
Щоби в Негостині добро лиш жило.

Життя моє належить вам

Життя моє належить вам,
Для вас його я зберігаю,
Бо хочу жити я не сам,
А з вами, бо я вас кохаю.

Ви такі добрі, як вино,
Як співи райської пташини,
Ви скарб мій, ви моє добро,
Ви храм любові і гостини...

До вас летить моя душа,
Як голуб до джерел чудових,
Ви, мов та світла красота,
Мов промені чудес ранкових.

Від вас нікуди не піду,
Хоч би гриміли канонади,
Я в вашім серці проживу,
Як той герої в рядках балади.

До вас лечу на крилах мрій,
Бо вічно хочу бути з вами,
Ви – берег мій нових надій
І захист від терпін'я й від драми...

Тому моє ясне життя
Належить вам в красі логічній,
Не день, не тиждень і не два,
Належить вам на віки вічні.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Дімітріє Стелару (1917-1971)

В 1938 році, надрукувавши збірку віршів «Меланхолія» під псевдонімом Д. Орфанул (Сирота), Думітру Петреску з легкої руки поета Єуджена Жебеляну стає Дімітріє Стелару, і це ім'я стане відомим в румунській літературі.

Дімітріє Стелару утверджується в румунській поезії в 40-і роки збірками «Ніч генія», «Фантастична година», «Білі кріпості», але водночас творить навколо себе атмосферу загадковості, обсеивних станів, поринає у фантастичну географію («Край страждань», «Острів звуків»). Він навіть вдається до зловісних фарсів, у 1940 році об'явивши у пресі про власну смерть, щоби, як признався пізніше, «насмятися над обивателями».

Веде богемне життя, тому критика часу називає його зановником «поезії бродяжництва», усамітнюється, часто зникає з літературних об'їв.

В наші дні ім'я Дімітріє Стелару незаслужено призабуте, його твори не перевидаються, а надруковані колись поетичні збірки стали бібліографічною рідкістю, їх можна надібати хіба у букіністів. Така доля часто настає талановитих поетів, особливо через їх самоізоляцію.

Михайло МИХАЙЛЮК

Дімітріє СТЕЛАРУ

П'ятидесятиліття

Кому більше належу я?
Високе склепіння над берегом моря
Із безлічі дзеркал
у незвіді часу.

Кому більше належу я?
Любові? Євнор жде мене
І мертві ледве вимовляють ім'я моє.

В тумані суцільному.
За п'ятдесят літ самосповіді
Я ще не знаю себе.

Мертвий

Куди дійду я мертвий, без плоті,
безумний, з розбитим на осколки часом,
коли ніхто не жде мене ні на місяці,
ні після години восьмої?

Крізь ґрати плоті-в'язниці
я все ще дихаю світлом,
але як боязко – я, крадій неба!
Вам я оці розпачливі букви
Встромляю ув очі.

До тебе

Березневого ранку я прийшов до тебе.
Я був нагий, пройшовши крізь одяг,
крізь мури вокзалу й траву.
Але наштовхнувся на двері
незримі й на замку,
бо ти ще не дійшла до дому свого.

Куди

Куди я увійшов?
Тут страху немає.
Тут чорні вершники, тут кораблі,
тут завойовники мають ріки й легенди.
А де ж хліб мій?
Хліб людини, яка прагне свободи.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Майбутнє

Коли із небес я повернусь до себе,
Сюди, де я зараз,
І зречуся крил перед вами –
Чи не втамуєте мною спрагу мою?

Дехто каже

Дехто каже, що я – араб,
що чоло моє – мов місяць пустельний,
що ламаю невидимі гілки повітря
і одягаюсь у зоряні шати.
А може, я маю серце і квіти в очах,
А може, я людина?

До себе

Я втомлений плачем
і жахаюсь вина.
Хочу повернутись до себе
і з'їсти себе живцем.

Тиша

Я пройшов крізь блискавки й почув
їх мову предивну (була ніч).
Ані клаптик сну, ані рушниця
не осквернять чисту сторінку;
ані спокій, що нависає наді мною,
як зашморг ката,
не розв'яже мені язика.

Спрага

Маю воду, та мучить мене спрага,
віють вітри божевільні,
їх пащі роззявлені маячать
перед очима моїми
і в хащах космічних – чи ніде.

Розіпни мене на пальцях любові,
кочовику-вітре! Розітни обсеєю мою
й устели пилом моїм дороги безмежні –
не хочу оплакувати жінку з чорними браслетами.

Сюди

Сюди я дійшов:
летючий корабель підносить мене
з-поміж палаючих берегів
до легенди.

Любов

Віддзеркалюється місяць у криницях
твоїх очей – і Смерть.
Якби ти ангел – я б заплакав.

У травах безсонних
і долинах бездонних
шукаю Ніч і Біль.

Утома

Я втомлений.
Кістки мої стали тягарем для твоїх рамен.
Кістки мої жовті, в яких цокає годинник,
в яких стукає серце,
відлічуючи дні,
що стали тягарем для твоїх рамен.

Порожнеча

Мушу сперечатися з кимось:
з лірою, з музикантом, із сурмами,
та найпалкіше з царем вітрів,
бо він висушив амфори моїх клітин
і, заплутавшись у моєму сивому волоссі,
під'юджує: іще, іще!

Мій ангел

Ангелу моєму – вісім тисяч літ.
Він фіолетово-блакитний і п'є світло
устама, повними вічності.
Ангел стає то днем, то ніччю,
викликає очі усіх померлих
і тріпоче у тілі моїм.

З румунської переклав
Михайло МИХАЙЛЮК

Корнелій ІРОД

КОСТІКА І-ИЙ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 281)

В 1955 році, коли ми познайомились, Костіка Журєбіє вже не був ні льотчиком, ні офіцером і навіть ніде не працював. Жив він у винаймленій від старших людей кімнаті на вулиці недалеко мосту Гранд, на відстані однієї трамвайної зупинки від свого вуйка Ніку, а його тітка Лізіка – я переконався в цьому – запрошувала племінника щодня на обід. Я тоді не знав причину, через яку став Костіка безробітним, але й не наважувався питати його про таке делікатне діло. Я довідався (теж від Марти й, розуміється, по секрету), що її двоюрідний брат спробував втекти за кордон, тобто перелетіти своїм літаком Чорне море й приземлитись у Туреччині, але йому чомусь не вдалося. А оскільки не можна було довести конкретними доказами, що лейтенант Константін Журєбіє готував такий «злочинний» вчинок і, будучи він, все ж таки, секретарем молодіжної організації, його не арештували, а лише викинули з армії. А в період, коли ми познайомились, він вивчав англійську мову у Сузани (Сузі) Будяну.

(Скажу в дужках. Сузана Будяну і Віктор, її на чотири роки молодший брат, народилися в Англії, де провели й роки дитинства, бо їхній батько був консулом Румунії у Великобританії. Після встановлення у нас «народної влади», сім'я Будяну повернулася в Румунію, але дома ждала їх не одна біда: батька арештовано, й він просидів кілька років як політв'язень, хоч політикою він ніколи не займався, маму не приймали на роботу, а діти мали неабиякі труднощі у школі. Але врешті, записуючись щороку в інший ліцей, дітям вдалося здати «матуру» й поступити на відділ англійської мови та літератури Філологічного факультету в Бухаресті; обоє були моїми колегами, а з Віктором були ми навіть у дружніх відносинах. Сузану виключили з факультету на другому курсі. Вона поспробувала учитись на іншому факульті, але й звідти вигнали її, через що вона так і залишилася без вищої освіти, заробляючи насущний хліб на приватних уроках англійської мови. А Віктор, маючи те саме «нездорове походження», як і його сестра, потерпав до самого п'ятого курсу, щоб не виключили і його, як то сталося з Сузаною. Але йому вдалося не лише закінчити факультет, а навіть зайняти посаду асистента на кафедрі англійської мови того ж факультету... Згодом Віктор був лектором англійської мови у Бухарестському теологічному інституті, але

невдовзі оженився на дочці відомого актора Мірчі Шептіліча і емігрував з дружиною до Канади, куди кілька років перед тим емігрував і його тесть).

Отож, Костіка Журєбіє вчився англійської мови у Сузі Будяну (кілька років була вона Сузі Крікопол; може, її виключили з факультету і тому, що вийшла за грека, а грек – «капіталіст», ні? Потім вона розвелася і стала знову Будяну). Костіка був старанним учнем і через кілька місяців сказав мені, що вже навчився стільки англійської мови, скільки йому потрібно для здійснення завданої собі цілі. Я не розумів, що мав він на увазі. Аж восени наступного року він, радіючи, зізнався переді мною: «Нарешті. Мені вдалося досягнути запропонованого, а тому пора мені зупинитись». Коли побачив, що я не розумію про що він, Костіка пояснив, що за півторарічний період і завдяки англійській мові, якої навчила його Сузі, він домовився з кількома іноземними моряками, які припливали до Констанци, встановити конкретні «торговельні» угоди, а саме: вони привозитимуть йому певний товар, якого Костіка зобов'язався відкупити у них з метою перепродати в Бухаресті, розуміється, дорожче. А замовляв Костіка саме те, на що в ті роки був найбільший попит: швейцарські годинники, одяг, взуття, ювелірні вироби, транзисторні радіоприймачі тощо. У бухарестському комісійному магазині мав Костіка довірену особу, якій здавав оптом увесь імпортований товар, а той чоловік давав йому всі гроші готівкою, стягаючи спершу для себе домовлені проценти. Костіка признав, що він уже зібрав 100.000 леїв (була це тоді величезна сума; наприклад, тодішня учительська зарплата моєї мами становила 425 леїв), кільканадцять дорогих швейцарських годинників і майже півкілограма золота. Подвійний страх охопив мене тоді: по-перше, неймовірно великий його заробіток нелегальним шляхом (зв'язки з чужинцями і така торгівля дуже строго каралися в ті роки), а по-друге, що Костіка не боїться довіряти мені такий секрет.

Потім певний час Костіка Журєбіє жив спокійно. Але навесні наступного року він найнявся слюсарем на бухарестському заводі «Семанатоаря». Його жест здивував мене не так рішенням взятися за роботу, як рівнем тієї роботи, адже у Костіки була вища кваліфікація, ніж звичайного слюсаря, і мені здавалося, що він пішов волам хвосту крутити. Раніше він не говорив мені про такий його намір і, взагалі, про майбутні його плани. Я розтолкую їх і

зрозумію все набагато пізніше, аж через кілька років, коли переконаюся, що я обманувся, думаючи наївно, ніби Костіка доручає мені всі свої секрети.

На заводі «Семанатоаря» Костіка працював по-верх двох років. Невдовзі він став передовиком, завдяки чому прийняли його у лави Румунської Робітничої Партії (з 1965 року – Румунська Комуністична Партія). В той період ми бачилися рідше, а коли зустрічалися, Костіка вже не дуже говорив мені про свої справи, навіть про п'єсу, над якою працював і про яку ми не раз вели розмови, уже не згадував. Раніше він часто розказував мені якусь дію чи сцену своєї п'єси, якийсь ідейний конфлікт і хотів конче почути мою думку у зв'язку з тим. Гадаю, я був єдиний, з ким Костіка радився у літературних питаннях, бо решта – ні Влад, ні Марта чи їхні друзі й знайомі, а старі ні стільки – були повністю байдужими до літературної творчості. А коли запитав я його, чи дописав він свою п'єсу, як не дивно, він відповів, що покинув її, бо, каже, минула творча гарячка... Не маю відомості, щоб Костіка Журєбіє мав і інші літературні спроби.

Несподівану вістку подала мені Марта: її двоюрідний брат Костіка перестав працювати у «Семанатоаря» і найнявся механіком чи слюсарем на якомусь торговельному пароплаві. «Щоб найняли його на те судно, – пояснила мені пошепки Марта, – Костіка дав величезний хабар: тридцять п'ять тисяч леїв, два золоті персні і кілька швейцарських годинників! Але ти про це нікому не говори, чуєш? І перед Костікою прикидайся, що нічого не знаєш...»

Через якихось два місяці Костіка вирушив у першу свою подорож морями та океанами світу. У ту неділю запросили мене на обід, і тоді довідався я про Костіку. Всі раділи його здійсненням.

– Браво! Молодчина Костіка! – сказав дядько Ніку. – Матиме нагоду бачити світ. Бо ми не мали цього щастя. З-серед стількох братів ніхто не подорожував, крім дядька Рафаєла, котрий їздив по Європі, та не по всій, а бував він головню у Франції та Італії, але це, розуміється, ще до війни.

– Цікаво, які подарунки привезе нам Костіка із свого морського мандрювання, – замислившись, сказала Марта, – Але він, гадаю, уже не вернеться...

– Не верзи дурниць, дівче, – посварив її дядько Ніку, але зовсім не строго.

А Рафаєл, котрого спімнув дядя Ніку, це його старший брат, котрий був «дядьком» для всіх своїх менших братів, як це правилося колись по селах. Жив він у Тімішоарі, де майже все своє життя був викладачем в одному з тамтешніх ліцеїв, але вже довгі роки на пенсії. Кажуть, що він час від часу приїжджав до Бухаресту, але я бачив його один тільки раз, мабуть, десь через два роки після того, як Костіка став працювати на торговельному судні. Рафаєл

Журєбіє був симпатичним старичком віком вімідесят з чимось років, елегантний, низький і худорлявий, веселий та інтелігентний і носив більш пристойно чоловічу зухвалість, яка характеризувала весь рід Журєбіїв. Багатий кудлатий бант, вдало підібраний до темно-сірого костюму, надавав йому не лише належного престижу, але й якогось авторитетного відмежування від присутніх осіб.

Коли представили мене йому, Рафаєл Журєбіє потиснув мені руку й сказав з певним задоволенням:

– Дуже приємно, юначе! Я радий познайомитись з вами й тому, що я теж філолог. Я, правда, в міністерстві не працював, а був професором ліцею... – закінчив він з легким іронічним гумором.

Він ще обмінявся кількома словами з хатніми, потім присів біля мене.

– Ну, як там у вашому міністерстві?

– Та нічого, все гаразд... – кажу, бо що міг я відповісти на таке загальне, «невинне» запитання, поставлене людиною, з якою ти щойно познайомився? Але згодом я зрозумів, що це, так би мовити, вступ до майбутньої розмови.

– Сьогодні, тобто в післявоєнні роки й донині, – продовжив старий педагог, – педкадрам живеться важкувато. Не досить того, що вони примушені вчити дітей те, в що самі не вірять, ще й зарплата у них мізерна.

Його ідеї і здивували мене, і злякали в певній мірі.

– Не питаю, яка у вас, юначе, зарплата, – додавив він, – бо не годиться.

– Чому? Я міг би...

– Ні, не треба. Мабуть, заробляєте краще, ніж викладач середньої школи, але аж ніяк не можна порівняти сьогоднішній стан із ситуацією педкадрів моїх часів. Правда, були й тоді два важкі моменти, навіть три, якщо зарахувати й останню війну, а також післявоєнний період. Але важкими були ті моменти для всіх, не тільки для учителів. Маю на увазі роки першої світової війни і період великого кризису тридцятих років. Ви, певне, чули про так звані «повороти пожертвування». Це були для нас справді важкі моменти. Ну, а про решту тих літ – нема що й говорити! Я закінчив факультет у '909 році, і призначили мене викладачем у Крайові. Тут учителював я дванадцять років, потім перевівся до Тімішоари. Після Воз'єднання з 1918 року, у Великій Румунії став неабиякий попит на викладачів румунської мови, головню в Басарабії, Буковині, Трансільванії та Банаті. Я вибрав Банат, а саме Тімішоару і не пожалів ніколи.

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 281)

Подяка

Коли діти повністю одужали і все було гаразд, Василь розповів Андрію в листі про повинь, але про дітей не згадував. Не хотів дарма тривожити брата. Але і так Андрій як добрий психолог відчував у тоні братового листа, що у їхньому дикому раю щось трапилось і справи якісь неполадні.

Не обдумуючи довго, він разом із дружиною скоро зібрались, сіли на поїзд та приїхали до Руні саме перед Богородицею.

Андрій Довган думав побути у матері кілька днів, надихатись гірським повітрям та побалакати із його ровесниками та сільськими стариками, котрих завжди поважав за їх життєвий досвід, мудрість і розумність.

А ті в свою чергу раділи Андрію, бо він ніколи не приходив до них із порожніми руками. Завжди приносив бабусям солодощів або по хустці, а дідусям по капелюху, а котрі курили – по люльці або доброго тютюну чи дорогого вина, хоч сам не курил і не пив.

Завжди так робив, бо знав, що старики дуже радіють таким дрібним речам, більше ніж дітлахи. Допомогав і матеріально багатодітним сім'ям, бідним студентам, котрих підбадьорював та заохочував до науки, хворим або тим, котрі попали у якусь непередбачену біду.

Так робили всі Довганові діти, бо так навчила їх матір, стара Петриха, і її батько, їхній дід Федур Чірібан. Старались віддячитись людям за кожне яблечко, горішок або булку, отримані від них у своєму дитинстві, коли життя було скрутне під час війни, голоду і після смерті їхнього батька.

Дарма злі уста називали їх тоді куркулями та кябурами¹, бо у них багато землі, ліс, корова, кілька овець і кабан. Але майже вся їхня земля була вапниста, кам'яна і пуста. Зате і засадили її лісом, котрий ріс поволі для хосни других поколінь. А кілька тварин для прожитку тримала тоді майже кожна рунянська сім'я, бо інших доходів у ті часи не було.

Андрій, як вийшов в люди, старався завжди бути поряд з потерпілими людьми, як не ділом, то хоча б

добрим словом і думкою. Та, хоч і мав добру посаду, не був багатим, але ні бідним. Не хвалився ніколи, хоч і мав чим. Жив по-своєму: скромно і достойно.

За свої добрі вчинки не ждав подяки ніколи, ані віддяки від них. Він знав, що Всевишній завжди наділяє його за це з іншого боку, недоступного для багатьох інших, навіть і тоді, коли уже не сподівається.

Не частив ні до церкви і не бив поклони, як робила його матір, але постійно вірив, як і його брати, у Небесну силу, котра благословила землю і все, що живе на ній, а між ними і його.

Коли всі заспокоїлись, у піст перед Богородицею Петриха влаштувала святий обід, на який запросила дванадцять вірних старих жінок-одовиць, між якими і стару тету Іваниху, котра майстерно уміла вести святу молитву, бо священника не запрошували для такого діла.

Ще з давніх давен, наші рунянські вірники влаштовували такі обіди вдома під час посту, що нагадували про Тайну Вечерю, коли Ісус запросив всіх своїх апостолів до себе за останній святий стіл.

В таких обставинах вони не тільки благали Всевишнього та просили допомоги для особистих і домашніх потреб, але і дякували Господу за хліб і сіль, допомогу, душевну і сімейну тишу, здоров'я і світський мир. Бо, як вважали вони: «молити», означає «просити», але нам треба і дякувати. Щоб можна спромогтись та добитись чогось від життя, треба обов'язково дякувати і дарувати, не тільки бажати та просити.

Молились всі хором. Спочатку за померлих, а потім за живих, за кожного члена сім'ї зокрема. Потім – за їхнє домівство і всю Лалу. Бо, як вважали вони, «хижу і людей треба подеколи очистити вірою і молитвою уд гріху, уд негативних злих думок і всього лихого, котре пробувало причаїтись тепер і в їхній Лалі.

Через два дні після лісової пригоди по Богородиці Петриха знову закутала пісних голубців із сухими грибами та зварила їх у глиняному дротованому горщику у печі, де спекла і кривляника на літніх

яблуках та й кілька житніх хлібин. А на другий день, у неділю, влаштувала другий обід.

На цей раз запросила всіх своїх сусідів із Лали, а між ними й Одотю Василинюкову та й Ілька Тіпайла. Всіх тих, що старались врятувати дітей під час повені. Хотіла віддячитись всім за допомогу і добре діло та забути і про лихі води, щоб більше не повернулись, котрі так несподівано перелякали їх.

Після короткої молитви, подякувавши Господу за хліб і сіль, як робили завжди, всі взялись до голубців і кривляника. А потім, після чарки торішнього домашнього вина, розговорились, розвеселились та прогнали і сум, якого завдала їм гроза більше трьох тижнів тому.

Згадавши про бувале і не бувале, а далі про повинь, про коноплі і про дітей, враз Василь Довган, батько Петрика, запитав дітей:

– Гей, діти, што ви шукали так рано у потоці, коли ще кури не кукурикали та ще й перед дождем?

– Риб, – відповів Петрик та понурив голову вниз.

– Риб?! – помахав невдоволено головою Василь та глянув сердито на сина.

– Уйку, ба ци не ви розказували нам самі на току, коли ми молотили пшеницю, што риба клює рано, бо голодна, а перед дождем пливе зверху, де вода – тепла? – заступився за нього Павлик.

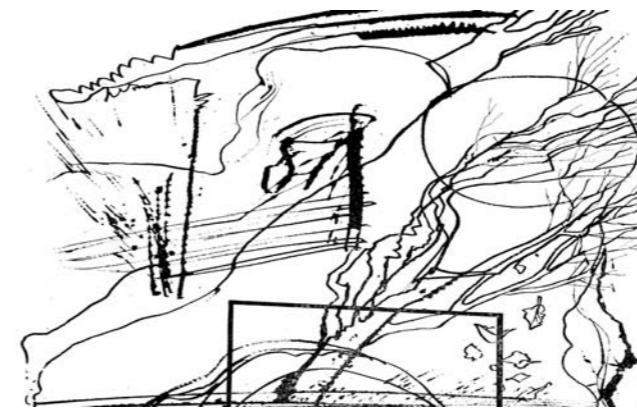
– Добре... Але у таку погоду?

– Коли ми пушли, не дожділо, та думали вернутися скоро, але...

– «Але», дивітса який страх ви нам завдали! А до того, і дівчину-сте взяли за собов. Ви – просто безсовістні легіниці², – розсердився він, бо випив десь два кухлики вина, котре тепер розігралось у його жилах.

– Слухай, Васи! Діти ще не розуміють, што таке совість. Они не хотіли натворити ніякого лиха. Просто так са стало, – заступилась за дітей Петриха.

– Гей часто стаєса усякого туй у вас, – продовжував докоряти Василь.

– А у вас – ні? – звернулась вона до сина. – Ти забув єс про твої давні гріхи? Ану, пригадай собі, коли-с запер у блодері³ нашого кота, – пом'янула вона йому про давнє та завела між присутніми сміх у возарні.

– Як ото було, ба? – підскочив зацікавлений Павлик.

– Як було? Раз узимі, коли-м наклала рано на ватру, чую у хижи: «Дуп-дуп-дуп! Дуп-дуп-дуп!» «Агі, яка біда дубасує⁴ у шпорі⁵?» – думаю я. Прислухаюса ще, знов чую: «Дуп-дуп-дуп!» А поза тим жалусно: «Няаяв!»

«Ой, Господи, што – туй?» – звідую сама себе. Коли втворю блодер, там – наш Шоні! Ледве дихав бідолаха, бо гет облік собі пампушки на лабах!⁶ Коли звідую моїх шпігарів⁷, хто запер кота у шпорі, Вася наш із печі, де сидів тихо пуд гуньов⁸, уявив⁹ тільки головку та весело закричав: «Я, мамо! Поклав-єм-го, аби са нагрів, бо замерз вон. Там мороз щіпле».

Щастя, што-м була тогди у хижи, бо інакше...

– Інакше була б здоровенна печенина! Не так, Вася? – пожартував Андрій, його брат та всі присутні зразу розреготались, мов по команді.

– Ану, мовчі! Бо і ти повів наших свиней у ліс, аби кронцали¹⁰ жолудю, а они наїлиса дурних губей¹¹ та здуріли, – натякнув йому Василь та розважив знову юрбу.

– Коли ото було? – зацікавились діти.

– Давно. Коли наш професор був таким розумним, як і ви тепер, – відповів Василь.

– Ану, розкажіт, бабко, як ото було! – настоювали внуки.

– Най розкаже вам сам уйко Андрій, бо ун знає май добре... – заявила всміхаючись тета Петриха, – бо ему всяке приходило в голову, як і вам тепер.

(Далі буде)

¹ Кябур – (із рум.) куркуль.

² Легінище – хлопчак, підліток.

³ Блодер – (з нім.) духовка.

⁴ Дубасувати – танцювати Дубаса (давній руський танець), тупцювати.

⁵ Шпор – шпаргат.

⁶ Лаба- лапа.

⁷ Шпігарь – непосидюща дитина, шпигун.

⁸ Гуня – товстий, волохатий вовняний довгий вівчарський кожух.

⁹ Уявив – висунув.

¹⁰ Кронцати- гризти, лузати.

Юрій ЧИГА

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ – СЛАВІМО ЙОГО!

Різдво Христове – одне з найвеличніших, найзнаменитіших релігійних свят християнського світу. У сиву давнину в слов'ян це було свято Коляди.

З Різдвом Христовим у душі кожного з нас народжуються любов і злагода. В першій мірі любов до Бога, так, як пише в Святому Письмі: «Любов – це Бог, а Бог – це любов». Про любов філософи, теологи, психологи написали і пишуть по-різному. А я переконаний, що любов – це божество, безсмертя і святість, якою Бог наділив кожному людину. Люди плачуть за любов'ю, бо відчули її смак, але втратили її через свою байдужість, думають, що любов можна купити за гроші. Ні, дорогі мої читачі, помиляється, бо любов це той дух, який кружляє довкола нас ціле життя, а людині треба вірити в любов і повернутись до істини, до Бога. Любов не може знайти місця в брудному тілі, яке треба очистити духовно. Різдво Христове, до якого людина приготується протягом сорока днів очищення, є моментом повернення до божества, коляда спонукує людину повернутися лицем до Всевишнього, тому Різдво Христове є святом любові.

Про любов люди говорять, як про Бога, але, на жаль, є серед нас і такі, що не вірять ні в любов, ні в Господа, і так блудять все життя, як діти-сироти, не пізнавши їх, бо віддаляючись від істини, не досягнуть їх ніколи, поки не зрозуміють, що то вони є. І знову, повторюю, що Різдво Христове може бути моментом повернення до справжньої любові – любові до Бога. Вся атмосфера цього свята: вчистість Святвечора, коляда, молитви – є атмосферою любові, лиш для цього потрібне розуміння цього значення.

І досі в українських обрядах Різдва відчутні прадавні космічні молитви сотворення світу, Різдва Світла (Небесного вогню, Сварога), народження води (Небесної Вологи, Богині Дані) – цих двох першопочатків життя. Саме першотворчі моменти Вогонь і Вода є центральними постаттями містерії творення Всесвіту. Вогонь – потрійна животворна сила, що постає в суглобах Сонця, Місяця і Зорі. Вогонь своїм теплом пробуджує животворну Воду. В тій воді сам Сварог (Бог-Творець наших предків) купався, поєднуючись з Водою Даною.

Пане господарю, ялинка стоїть,
Тонка, висока, листом широка,

На тій ялинці трійця горіла,
Три зірки впало, три моря стало,
У першому морі Господь купався,
В другому морі в ризи вбирився,
У третьому морі став на престолі...
(українська колядка)

На різдво на покуть ставили найвищі святощі роду – Дідуха (сніп хлібного колосся) і Бабу (пучок соломи чи сіна). Саме в них зимували чоловічі і жіночі духи покровителі роду (влітку вони живуть на нивах, у травах). Споживались споконвічні свячені страви – каша або, як кажуть тепер – кутя, мед, узвар. Різдвяний коровай, смачне поросся, різноманітні пироги, книші, вареники – символи родючості.

А далі постараємось, скільки знаємо, пояснити слова, що називають страви.

Каша – має індоєвропейські корені, близька до санскритської каші, що означає сонце, і назву народу Каші.

Книш – поминальний пиріг з відкритою м'ясною начинкою (щоб дух ішов), бо душі пращурів, кажуть, насичувались одним запахом свіжої їжі, яку готували їхні нащадки. Навколо столу вся українська родина, діти й онуки. Таким чином, святкові набутки мають поєднати три часи народного буття: минуле (предки), сучасне (ми) і майбутнє (ненароджене покоління українців).

Різдвяне дерево (вишня, дуб, сосна, явір, ялина, яблуня, виноград), що часто згадуються в колядках як символ світу, яке приводить в рух увесь Всесвіт одночасно, воно є і Деревом роду, яке в дані часи теж прославлялося співом ритуальних пісень-

колядок. Згадується про свято Коляди у Велесовій Книзі, яка є пам'ятником V-IX ст. В цей день існував прекрасний звичай, згідно з яким слід було припинити війни та сварки між народами, сусідами чи родичами. Цю тему можемо розгортати на підставі історичних джерел, тим більше, що українці з давен мали прекрасні колядки, пісні, звичаї та обряди, пов'язані із Різдвом Христовим, заперечуючи тим, котрі не знають історії великого українського народу і пишуть, що українці не мають колядок, що вони на Святе Різдво співають якісь церковні пісні (Дивись «Фольклорна монографія українців Сучавського повіту та румунів Чернівецької області», розділ «Звичаї», тема «Різдво румунів та українців» стр. 320. Монографія фінансована Європейським Союзом і видана Сучавською повітовою радою, як пише на обкладинці, яка відповідає за зміст. Монографія двомовна: румунською та українською мовами).

Як вже було сказано, Різдво Христове – це свято любові і злагоди, так, що цю тему залишаємо на

другий час, але її «не забуваємо, не закопуємо», її висвітливо цивілізовано, при наступних нагодах, зустрічах, на симпозіумах та інших наукових зустрічах. Можна сказати, що Коляда – як богиня, яка приходить напередодні Різдва, а за нею йдуть колядники, виконавці священних пісень на її честь. Це і є та давня жіноча постать Сонячного Бога.

Довгий час вважалося, що назва Коляди походить від римським «календ». Однак є близький зв'язок з даньорайський «кала-коло», слово, що вживалося для позначення точного відділу часу (рік). Коло Свароже, тобто дванадцять місяців – знаків Зодіаку (хоча іноді їх бувало 13). У Велесовій Книзі «рік» ще має назву «від Коляди до Коляди».

Література:

Галина Лозко. «Різдво Сонця Непереможного». «Святе Письмо».

«Фольклорна монографія українців Сучавського повіту та румунів Чернівецької області».

Ясна засвітила зоря (на чотири голоси)

Помірно

Яс- на- я за- сві- ти- ла зо- ря,
ви- шед- ши з не- бес- но- го мо- ря.
Ма- рі- я по- ро- ди- ла, во пе- ле- ни впо- ви- ла
І- су- са, І- су- са.

Ясна засвітила зоря,
Вишедши з небесного моря.

Приспів*:

Марія породила,
Во пелени вповила
Ісуса, Ісуса.

Віфлеєм-місто веселиться,
Бо вертеп темний засвітився.

Йосиф уже ся не вдивляє,
Що Діва Ісуса рождає.

Ми будемо торжествувати,
Новому Цареві співати.

Радуйся, Царю народжений,
У яслах для нас положений.

* Приспів повторюється
після кожних двох рядків

Записав колядку і обробив
мелодію для чотирьох голосів
Іван ЛІБЕР

Дітяча сторінка

Роман ЗАВАДОВИЧ

Цілий світ без міри звеселився

Цілий світ без міри звеселився,
Як Ісус маленький народився –
Не в палаті на м'якій перині,
А у яслах на пахучім сні. Перші до Господньої Дитини Пастушки прибігли з полонини.

Перші Сина Божого вітали,
На сопілці коляду заграли –
Поклонились Божому Дитятку,
Принесли у дар Йому ягнятко.
Йдім і ми до Божої Дитини,
Принесімо їй дар від України.

Принесімо свою любов дитячу
Та молитву щирю і гарячу –
І просім маленького Месію:
«Україні, Христе, дай надію!
Силу дай збороти лихо люте,
Волю-долю поможи здобути!»

Ганна ЧУБАЧ

Коляда

Колядуйте! Колядуйте!
У сопілку дужче дуйте!
І на свій Різдвяний спів
Не жалійте голосів!
Нехай Ангели почують,
Українці як святкують.
Хай почує в небі Бог,
Як ви любите Його!

Щоб дотриматись порядку,
Милі хлопчики й дівчатка
Починають знов з початку
Вчора вивчену колядку:
Коляд, коляд, колядниця!
Гарна з медом паляниця!

А без меду не така!
Дайте, дядьку, п'ятака!

Шепче білочка руда:
Гарна ваша коляда!
Віє вітер десь із лугу:
Починайте пісню другу!
Діти весело святкують –
колядують, колядують
із натхненням і любов'ю.
Дай же, Боже, їм здоров'я!

Олекса СТЕФАНОВИЧ

Колядка

Підлили в лямпладу масла,
Щоб лямплада не погасла,
Щоб світила з неба, ясна,
Та на ясла.
Біля ясел – Мати Божа,
Мати Божа, Панна гожа,
Панна чистая, хороша,
Наче рожа.
В ясла глянула, розквітла,
І на мить немов осліпла, –
Стільки впало в очі світла,
Стільки срібла!
«Тепле – сіно, та не досить,
Загорнути б Його в коси».
Теплу ніч у Бога просить
Йому Йосип.
Просиш, Йосипе, не всує –
Круторогі у хліву є, –
Нім – язик, то вухо чує:
Бог вартує.
Ось вони все ближче, ближче.
Сиві, гливі і які ще. . .
На дитину кожен дише,
Щоб тепліше. . .
Як лямплада повномасла,
Світить Панна чиста-красна.
Повні срібла, світять ясла.
Ноче ясна.

Дітяча сторінка

Іванна САВИЦЬКА

РІЗДВО У ЛІСІ

(Казка)

У гайку, де колись росли опеньки, жили зайчики сіренькі. Шубка на них тепла та пухка, хвостик схожий на м'яча, вушка стирчать, очка блищать. Було всіх зайчиків п'ять.

Як прийшли Різдвяні свята, заметушилася хата. Тут зайчиха порядкує, заєць надворі майструє, а маленькі зайченята обступили маму й тата, подають і допомагають, як уміють і як знають.

Вже до свят усе готове. Печиво пухке, чудове... З маком жовті калачі, і великі, і малі. Коржики, ще й паляниці, та з біленької пшениці.

Чобітків нових по парі заєць приволік для дару. П'ять новеньких козушків сам-один пошити вспів. Хатка, хоч уже валилась, чистою аж хвалилась...

– Ну, святкуймо! – каже мати. – Вже пора колядувати. Обізвалась Сіра Спинка, наймолодша в них дитинка.

– Мамо, мамо! Де ж ялинка?

Каже мати:
– Ну, давайте подождімо! Куцика в яри пошлімо. Він прудкий, тож за хвилинку з яру принесе ялинку...

Скочив зайчик по долині, низько поклонивсь ялинці – і сюди, і туди, каже нищечком:

– Ходи! Ой, ходи мерщій до нас, різдвяний звеселиш час.

Та ялинка не схотіла. Вся інеем заблистіла, золотими зірочками, кришталевими свічками, та сказала на біду:

– Не підуй!
Куцик як прибіг до хати, став рідні оповідати, як в яру ген у долині він кланявся ялинці.
Як вона ціла блистіла, срібна, ясна,

гарна, біла... Кращої немає в снах, ні в ліску, ні по хатках...

Заметушилася хата. Заєць розвалив загатку, вхопив швидко чобітки, ще й новенькі козушки. А зайчиха паляниці із біленької пшениці, пиріжки і калачі, що місила уночі. Зайченята непомалу позбирали, що попало, і швиденько по сніжку скоком-бокком – вже в яру. Склали все до стіп ялинки, не марнують ні хвилинки.

Заєць вже будує хату і поправляє загатку. А зайчиха у куті сипле маку до куті, ліпить пиріжки з капусти, кидає в олию хрусти. А маленькі зайченята обступили маму й тата. Веселенькі, не дармують, на весь голос колядують.

А ялинка вся ясниться, від інею аж іскриться. Гомін лісом покотився – Бог Предвічний народився!

Дітяча сторінка

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

ЯК ДЗВЕНЯТЬ СІЖИНКИ

(Оповідання)

Це було темного зимового вечора. Сонце сховалось за обрій. Зарожевів сніговий килим. Стало тихо-тихо. Замерехтіли зорі в глибокому небі.

Раптом з півночі насунула чорна хмара. Пливе над снігами. Потемнів сніговий килим. Падають сніжинки на землю. Тихо лягають на поле, на ліс, на дорогу. Я прислухаюсь до тихого снігопаду і чую ніжний дзвін. Немов десь далеко-далеко бринить велика кришталева чаша, до якої доторкається срібний молоточок.

Що воно дзвенить? Іду, прислухаюся. Дзвін лине від маленької ялинки, що росте у нас на шкільному

подвір'ї. Вслухаюся і дивуюся. То дзвенять маленькі сніжинки. Висять на ялинкових гілочках, доторкаються одна до другої, немов срібні дзвіночки. І дзвенять, дзвенять. Аж місяць прислухається.

Тварини – еслужителі Святого Сімейства

(Легенда)

Одна легенда оповідає, що коли наближалася Свята ніч, Ангел зібрав усіх звірів, щоб вибрати того, хто зможе послужити Святому Сімейству.

Першим виступив цар звірів – лев.

– У мені тече королівська кров, тільки я гідний служити Царю Всесвіту, – проричав лев.

Але Ангел, побачивши, що лев грубий і злий, не прийняв його.

Потім вийшла лисиця. Вона пообіцяла піклуватися про Дитину, приносячи їй щодня свіжий мед і курочку. Але Ангел відмовився від послуг хитрої злодійки.

Далі вийшов павич. Він розпустив хвіст і гордо заявив, що його краса прикрасить убогу печеру.

Довго звірі розхвалювали

свої достоїнства: хто силу, хто красу, хто хитрість. Але їх слова не зацікавили Божого посланника.

Аж от Ангел побачив осла й вола, що важко працювали в полі. Покликавши їх, він запитав:

– А що ви можете зробити для Святого Сімейства?

– Ми навчилися тільки смиренності й терпіння, – скромно відповів ослик.

– Ми можемо стояти терпляче біля ясел і зігрівати Дитину своїм диханням, а хвостами відганяти мух, – додав віл.

– Ви саме ті, кого я шукаю, – зрадів Ангел. – Ви не шукаєте слави і не хвалите самі себе.

І Ангел узяв їх на службу Святому Сімейству. Тільки такі смиренні помічники могли охороняти спокійний сон Дитини.

Дітяча сторінка

Остап ВИШНЯ

ФАЗАНИ

(Оповідання)

– Дідусю, а коли ти мене на полювання візьмеш? Я теж хочу зайчика вистрелити!

Отак завжди маленький Павлик прохав свого дідуся-мисливця, як тільки той брався за рушницю. Дідусь гладив Павлика по голівці:

– Візьму, візьму, Павлику, ти ще маленький, підростеш – тоді й візьму...

Дідусь дуже любив свого маленького онука і завжди йому розповідав про зайців і вовків, про лисичок та про всіх звірів, яких він полював.

А одного разу прийшов із лісу та й каже:

– Павлику, а я фазана бачив.

– Якого фазана?

– Такого, як у зоологічному парку.

– Із таким червоним хвостом? З отаким великим, що отак аж дугою загинається?

– З отаким самим! Фазанів, Павлику, привезли у наш ліс аж із далекого Казахстану! Тепер вони у нас житимуть.

– Дідусю, візьми мене, будь ласка, в ліс фазанів полювати.

Дідусь загадково посміхнувся та й каже:

– Добре, Павлику! Завтра підемо в ліс до фазанів. Маленькому Павликові так хотілося піти з дідом, що він і вночі прокидався та все питав маму:

– Мамо! Чи скоро вже ранок?

– Спи, Павлику! Спи! Дідусь без тебе в ліс піде! Раз уже він сказав, що тебе візьме, то, значить, візьме.

Рано-рано прокинувся Павлик, бачить: дід уже ходить по кімнаті, одягнений у повстанки, у ватяні штани і козушок...

– Дідусю, – захвилювався Павлик, – а мене хіба не візьмеш?

– Візьму, Павлику, візьму! Одягайся! Тільки добре одягайся, бо бачиш, скільки за ніч снігу намело!

Павлик тепло одягся: і светр, і теплі рейтузи надів, і валянки, шапку-вушанку...

– Ну, я вже готовий, дідусю! Бери рушницю, та й підемо!

– Ні, Павлику, ми сьогодні рушницю не братимемо. Ми щось інше сьогодні візьмемо. Ходімо!

Вийшли дідусь з Павликом з хати. Підійшли до повітки. А там дідусь ще вчора наготував кілька снопів ячменю. Не вимолочених, із зерном.

Та серед великих снопів і кілька маленьких було – для Павлика!

– От з якими «рушницями» полюватимемо на фазанів ми з

тобою, Павлику!

Та й розповів дідусь онукові про те, як треба оберігати взимку птицю, та й не лише фазанів, що їх оце недавно до нашого лісу привезли, а і куріпок, синичок і щигликів, які взимку, як випаде сніг, не можуть знайти собі їжі...

І от пішли дідусь з Павликом до лісу, розгорнули на галявині сніг і поклали снопики ячменю...

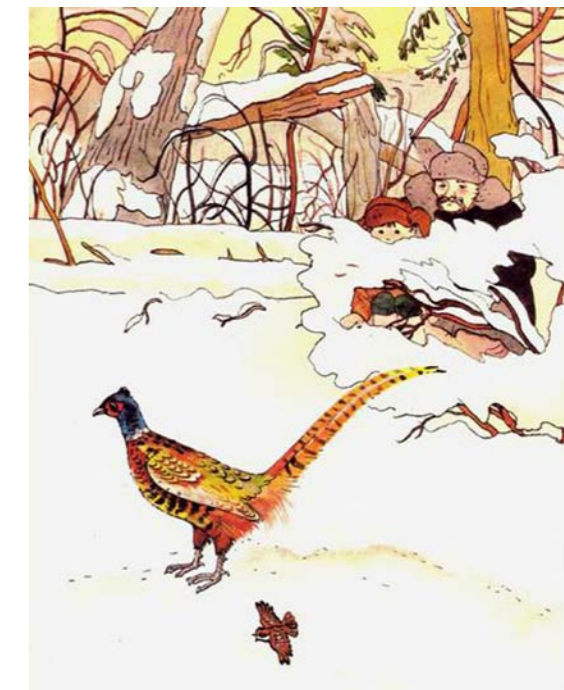
– Давай, Павлику, заховаємося отут за ліщиною! Подивимся, який красень-фазан зараз до ячменю прибіжить.

І справді – тільки-но вони присіли за кущем ліщини, збоку щось заклопотало, залопотіло крильми... Чудесний червоний красень-фазан із хвостом дугою підбіг до снопа і почав клювати зерно.

Дідусь обняв Павлика та й каже:

– Отак, Павлику, завжди роби! Взимку, коли багато снігу, підготовуй пташку в лісі! Добре?

– Добре, – відповів Павлик.

СВЯТ-ВЕЧІР

*Мороз малює у віконці.
Узваром дихає кутя.
І Мати Божя на іконці
у хустку кутає Дитя.
Побудь дитиною, Синочку.
Твоє дитинство золоте.
Ще вітер віє у терночку
і дерево на хресті росте.*

*Ще час не сплинув за водою.
Ще Юда спить у сповитку.
Он гурт з різдвяною звіздою
уже на ближньому кутку.
Поколядують і засіють.
Ще, може, буде і життя.
Ти на Голгофі вже Месія,
а на руках іще дитя.*

Ліна КОСТЕНКО

